

DELEGAT GRE NA SEJO

1 | GLASNIK SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA

BULLETIN OF SLOVENE
ETHNOLOGICAL SOCIETY

UDK 39 / 497.12 // 05 /

GLASNIK SED LETO 23/1983 ŠT. 1 STR. 1—28 LJUBLJANA JUNIJ 1983

PO 1981 / 86

Prva številka Glasnika za leto 1983 prihaja s precejšnjo zamudo, ki ne vam ne nam ne more biti po volji. Do zamude ni prišlo po krivdi uredništva: do maja 1983 smo namreč čakali na odgovor naših sofinancerjev, kakšen delež sredstev bodo odmerili za Glasnik. Ker je bila blagajna prazna, prva številka ni mogla v tisk, dokler nismo dobili akontacij KSS in RSS, ki pa sta za letošnje leto tako pičli, da ne moremo več misliti na Glasnik v takem obsegu, kot je bil v letu 1982. Ob začetku letnika bi rad, kot navadno, spregovoril o letošnjem programu in vsebinski podobi Glasnika. Žal vsebinske podobe ne krojimo samo mi (uredništvo in bralci), ampak je v največji meri odvisna od denarja. Letošnji ambiciozni vsebinski načrti bodo zato precej okrnjeni, saj ob podražitvah tiska in papirja pomoč RSS zadostuje le za eno tematsko številko Glasnika. Lahko si predstavljate, v kakšnih škripcih smo, saj smo tudi letos načrtovali tematske številke, veseli pa bomo, če nam bo uspelo izdati štiri „oskubljene“ številke z najnujnejšimi društvenimi obvestili, ocenami razstav in knjig in z nekaj gradiva. V škripcih pa nismo samo zaradi okrnjene podobe Glasnika, pač pa tudi zaradi nerazrešljivih ugank, ki nam jih postavlja sofinancer: Raziskovalna skupnost Slovenije nas bo tudi v prihodnje podprla le na podlagi števila avtorskih pol znanstvenih prispevkov in nič drugače. Koliko znanstvenih prispevkov pa lahko natisnemo z denarjem za eno številko, je menda jasno — eno številko. Če pa izdamo samo eno številko, prelomimo pogoje za sofinanciranje in se nam lahko zgodi, da drugo leto podpore ne dobimo. Da pa je ta ekonomska enigmatika še zapletenejša, nam RSS okleščena sredstva izplačuje v dvanajstih, torej moramo čakati nekaj mesecev, da se denar nakaplja in lahko tiskamo. Zadnja izplačila pa dobimo šele, ko izide 4. številka, tiskarni pa smo po zakonskih predpisih dolžni plačati delo v štirinajstih dneh. Četudi je tiskarna pripravljena počakati na obrok od RSS, pa tega ne dovoli SDK, ki bedi nad našimi računi. Spoštovati vso pozitivno zakonodajo, predpise in pogoje sofinancerjev, hkrati pa biti ažuren in vsebinsko bogat, vodi do uredniških glavobolov in zadreg, iz katerih ne vidimo pametne rešitve. Denar porabimo samo za tisk, z letošnjo podporo pa bomo težko pokrili še tega. Uredništvo se sicer zaveda, da v stabilizacijskih časih naše društvo pri varčevalnih prizadevanjih ne more biti izjema, prizadeti pa smo, ker nihče ne upošteva našega že dvajsetletnega stabilizacijskega obnašanja, ko sofinancerje prosimo le za plačila efektivnih tiskarskih stroškov, vse drugo pa opravimo zastonj. Podatek: zadnja lanska številka je stala 11 starih milijonov. Če pa bi si, tako kot druge revije, zaračunavali avtorske in uredniške honorarje, stroške lektorja in korektorja, bi številka stala 30 starih milijonov, kar je celotna lanska dotacija za Glasnik. Za letos smo od RSS in KSS dobili za Glasnik še manj — 27 milijonov. Kaže, da birokratska logika dela po pravilu — čimveč zastonjskega dela je vloženo v Glasnik in čim več privarčujemo, tem bolj nas je treba kaznovati z vedno manjšimi dotacijami. Zave-

damo se sicer, da KSS in RSS razpolagata z denarjem, ki ga pač imata, vendar pa bi pri razdeljevanju morali upoštevati naše vloženo delo. Ob vseh podražitvah tiska v letošnjem letu bi morali za Glasnik imeti okrog 70 starih milijonov, če bi hoteli izdati načrtovane 4 tematske številke v lanskeletnem obsegu (140 tiskanih strani).

Uredniški odbor sicer ni obupal in si prizadeva ohraniti Glasnik, ki je v 22. letih dokazal svojo upravičenost in tudi nenehno vsebinsko rast. Ugodni odmevi bralcev na lanskeletni tematski številki potrjujejo pravilno usmeritev uredništva in izdajateljskega sosveta. Zato želimo tako nadaljevati kljub slabim razmeram, ki se nam obetajo. Uredniški odbor je prisiljen sprejeti nekatere kompromise in krčenja in tako je že prva številka Glasnika precej okrnjena, brez strokovnih in znanstvenih člankov. Tu so le poročila in informativno gradivo. Zavedamo pa se, da je tako gradivo prav tako nujno, saj je Glasnik vez med društvenimi člani. Trudili pa se bomo, da bo v naslednjih številkah več branja, tudi strokovnih prispevkov. To pa bomo lahko uresničili le z vašo pomočjo in prvo, kar lahko storite je, da poravnate vaše denarne obveznosti do Glasnika. Z vašo plačano naročnino lahko natisnemo eno številko Glasnika. To pa ni malenkost. Neprijetno je, da moramo vedno opozarjati na to. Upamo, da boste vaše obveznosti poravnali kljub temu, da vam ne pošljemo položnic. Za to delo nimamo ne ljudi, ne denarja.

Tudi druga številka bo še precej informativna, s tretjo številko (če se bo do jeseni nabralo dovolj denarja, tudi vašega) pa želimo nadaljevati naš načrt tematskih števil. Tretjo številko želimo posvetiti slovenskemu etnološkemu muzealstvu in njegovim problemom. Četrta tematska številka pa bo posvečena sodobni slovenski folkloristiki ali slovenskemu etnološkemu preučevanju jugoslovanskih narodov in narodnosti. Poleg tega bomo seveda ohranili naše stalne rubrike. Tujim bralcem bomo tudi v bodoče v angleški prilogi skušali predstavljati naše delo. Prav tako je doživela nekaj sprememb angleška priloga. Najbrž ste že opazili, da smo jo skričili z osmih na štiri strani, ker tudi za prilogo ne dobimo denarja, čeprav so nam ga pred leti obljubili, saj je Glasnik edino etnološko glasilo pri nas, ki z obširnejšimi angleškimi besedili seznanja tuje strokovnjake z našo vedo. Namesto da bi angleško prilogo še ispopolnjevali, jo moramo krčiti, čeprav se je z njo dvignilo število naročnikov Glasnika v tujini. Tudi tu sta denar in nerazumevanje napravila svoje. Kaže, da ni pomembna uveljavitev naše vede v tujini, če ugleda nima niti doma. Vseeno pa bomo vedo trmasto gradili naprej, zaradi zavesti o nacionalni celovitosti in znanstveni odgovornosti. Jasno je, da moramo kot narod imeti razvito tudi svojo znanost (ne samo tehnično), še posebej pa vedo o narodu — etnologijo. Žal to vedo samo ptički v ljudskih pesmicah, ki čivkajo popevčice milemu narodu, ne vedo pa tega doktorji birokratskih ved, ki nam po indeksih linearne pravičnosti kot bogovi krojijo usodo in milostno delijo drob-

131829

tine. Smo pač „samo“ humanistična veda, ki danes nič ne velja. Toda s to pisarniško miselnostjo se ne moremo sprizajziti, ker smo že preveč zastrupljeni z navduševanjem in zagnanostjo in ker vidimo bodočnost naše družbe tudi v družboslovnih oz. humanističnih vedah in ker nam še ni padla na oči in srce megla današnje vsesplošne vseenosti. S to trmasto in idealistično željo želim pospremiti naš Glasnik na njegovo negotovo pot.

Urednik

VSADANJE ŽIVLJENJE ŽIVLJENJE PREBIVALCEV KOT PREDMET ETNOLOŠKIH RAZISKAV

Ljubljana je predmet dokaj intenzivnih etnoloških raziskav šele v zadnjih dveh desetletjih. Posamični prispevki, ki so bili objavljeni prej, so se ljubljanske tematike lotevali le bolj obrobno in z vidika sestavin ljudske kulture v tradicionalnem pomenu te besede. Ljubljana in druga slovenska mesta so bila tako dotlej v bistvu zunaj etnološkega zanimanja. To je bilo pač v skladu s stališčem, izraženem tudi v prvem obširnejšem sintetičnem prikazu etnološke podobe Slovencev (Narodopisje Slovencev, Ljubljana 1944, 1952),¹ da prebivalstvo mest in njegova kultura ne moreta biti predmet etnološkega preučevanja. Dotedanjim tovrstnim prizadevanjem na tujem naj ne bi sledili. Sodobno življenje v mestih bi naj bilo za etnologe zanimivo le toliko, kolikor ga je zaradi njegovih negativnih strani treba požlahtiti z vrednotami stare ljudske kulture.

Z nakazanimi pogledi v slovenski etnologiji je bilo treba prej ali slej prekiniti. Razlogi so bili teoretičnega in končno tudi ideološkega značaja. Ob vse večjem številu mestnega prebivalstva je bilo vse manj razumljivo, kako je mogoče velik del slovenske etnične skupnosti puščati zunaj zanimanja etnološke vede, nedvomno ene najpomembnejših nacionalnih ved. Omejevanje na pojave, ki so bili bolj ali manj značilni le za preteklost, ni moglo biti v novih družbenih razmerah v interesu stroke in njene vloge v sodobni družbi. Postajalo je očitno, da ostaja zaradi neustreznih teoretičnih koncepcij vrsta družbeno zelo pomembnih vprašanj etnološkega značaja nepojasnjenih. Vse očitnejša je bila dilema, ali ostati pri obstoječih strokovnih pogledih in zato zanemariti sodobne kulturne pojave, še posebej tiste mestnega značaja, ali pa spremeniti teoretične poglede. Odločili smo se seveda za slednje. Pa tudi sicer smo spoznavali, da ob izviri slovenske etnološke vede urbana problematika etnološki misli ni bila tuja. Tako imenovani razvestljenski

razvojni tok, ki se je pri nekaterih piscih sporadično pojavljal še v relativno dolgem obdobju romantike in za njim, ni etnološkega zanimanja v ničemer omejeval le na podeželje. Zanimanje zgolj za kmetstvo, v osnovi le za preteklost, je posebnost tako imenovane romantične šole in ni seveda nikakršnih razlogov, da bi se morali njenih načel držati tudi še danes. Moramo pa ugotoviti, da nam je prihajala ta dvojnost v etnološki strokovni tradiciji, obstoj razsvetljenkega in romantičnega razvojnega toka, šele postopoma do zavesti. Najprej smo želeli le zvedeti, zakaj bi kultura vsakdanjosti mestnega prebivalstva ne mogla biti predmet etnoloških raziskav. Ali drugače: kaj bi bilo treba storiti, da bi bilo vsakdanje življenje mestnega prebivalstva ruralnim temam enakovredna sestavina etnološkega zanimanja.

Da bi dobili ustrezen odgovor na to vprašanje, smo preučili ljubljansko predmestno naselje Zelena jama.² Naselje je pričelo nastajati konec preteklega stoletja povsem na novo, na polju ene ljubljanskih primestnih vasi, vendar brez vsake genetične povezanosti z njo. Spričo relativne bližine ljubljanskega kolodvora so si v Zeleni jami gradili hiše predvsem železničarji, ki so bili po svojem izviru, tako kot tudi njihove žene, večinoma s podeželja. Naselje, ujeto med nekatere tovarne in komunikacijske naprave, je bilo do začetka druge svetovne vojne v osnovi pozidano in je tedaj štelu blizu 3.000 prebivalcev.

Zelena jama smo si za preučitev izbrali zato, ker je bila brez starejše naselbinske tradicije. Večina priseljencev je bila, kot rečeno, rojena na vasi, kjer so preživeli tudi svojo otroško dobo. V iskanju svoje življenjske eksistence so odhajali v mesto, kamor so s seboj odnašali določene navade in predstave o svetu. V Zeleni jami so si zgradili hišo ali so si iskali stanovanje, najpogosteje tudi že z izkušnjami, ki jim jih je dalo mesto že pred tem. Usoda obeh, domače dediščine in ponudbe mesta, je bila odvisna od življenjskega položaja zelenojamskih priseljencev. Ta pa je bil delavski. Zelenojamčani so bili največkrat priučeni različnim manj zahtevnim strokovnim dejavnostim pri železnici. Železničarji so svojo absolutno večino v naselju sicer postopoma izgubili, toda naselje je še naprej ohranilo delavski značaj. Ostanke svoje nekdanje družbene in poklicne sestave je Zelena jama ohranila do danes.

Zelena jama je imela v času nastanka in nato še desetletja po svoji legi predmestni značaj. Predmestno-delavska pa je bila tudi njena kulturna podoba. S pregledom treh časovno soslednih stopenj v razvoju naselja, časa do prve svetovne vojne, med obema vojnoma in po zadnji vojni, je bilo mogoče ob siceršnji prostorski preglednosti naselja dokaj natančno razgrniti razvoj omenjene podobe. Pri tem so nas zanimali vsi pojavi v vsakdanjem življenju prebivalcev naselja od stranovaljske kulture, prehrane in noše, najrazličnejših pojavov s področja socialnih odnosov, verske zavesti in zanimanja za kulturo v ožjem pomenu te besede. Se pravi, podati smo želeli podobo naselja kolikor mogoče na široko, v njenih skupnih pot-

ezah in v njeni raznovrstnosti, vsekakor razvojno. Sliko, ki smo jo dobili, smo potrebovali za odgovor na vprašanje, ali kaže takim naseljem pripisovati etnološki značaj in v kakšnem smislu.

S študijo o Zeleni jami smo se dokopali do spoznanja, da je vsakršno omejevanje na ljudsko kulturo v tradicionalnem pomenu besede v naseljih te vrste, torej v predmestjih in s tem seveda tudi v mestnih središčih, za etnološko preučevanje brez pravega pomena. Dovčerajnji vaščani so vsaj v preteklosti res prinašali v mesto nekatere sestavine tradicionalne vaške kulture. Vendar so se jih večinoma tudi znebili, čim so si pridobili zadostno gmotno osnovo, da so se lahko ravnali po mestu. Ker pa je bila ta za večino prebivalcev naselja skromna, so v svojem približevanju mestu uspeli le delno. Vendar zato niso bili nič kaj dosti bliže tradicionalnemu vaškemu življenju, ki je ob vse večjem uveljavljanju industrializacije in urbanizacije usihalo tudi samo. Zato kaže v Zeleni jami podobnih naseljih iskati prej bolj ali manj izoblikovano predmestno kulturno strukturo, ki pa s tradicionalno ljudsko kulturo nima prave zveze. Pri tem namreč ne gre za nikakršno posebno privrženost tradiciji, ampak za kulturni ustroj, ki temelji na relativno nizki izobrazbi in na skromni gmotni podlagi meznega izvira. Zelo pomembna je pri tem tudi ista ali vsaj podobna poklicna usmerjenost.

Zaradi močno spremenjene socialne in poklicne podobe naselja Zelene jame seveda ni mogoče šteti med vzorce delavskih naselij na Slovenskem v današnjih dneh. Zelena jama je danes le ostanek delavsko—predmestne kulturne strukture, ki je dosegla svoj vrh v drugem desetletju obstoja naselja, v času, ko je bilo naselje v socialnem in profesionalnem pogledu najnovitejše in po obsegu razmeroma majhno, da so se naseljenci resnično lahko med seboj poznali. Z nadaljnjo rastjo naselja in ob vse bolj raznovrstni socialni in profesionalni podobi so se prejšnje značilnosti in posebnosti naselja postopoma razkrajale. Pokazalo se je, da sta na takih območjih med temeljnimi etnologovimi nalogami razkrivanje nastajanja in razkrajanja omenjenih kulturnih struktur in seveda iskanje razlogov za ta proces. Sicer pa ti nalogi ne moreta biti specifični le za etnološko preučevanje mest.

Če je bil osnovni cilj študije o Zeleni jami odgovor na vprašanje, ali so predmestna in mestna območja predmet etnoloških raziskav in v kakšnem smislu, je avtorica pred kratkim objavljene knjige o Galjevici,³ enem od predvojnih ljubljanskih barakarskih naselij, že lahko sledila le razvoju kulturne strukture naselja. Ker je tudi Galjevica bila delavsko naselje, kar je še danes, lahko trdimo, da postaja etnološka podoba dobršnega dela ljubljanskega delavstva v našem stoletju dokaj dobro poznana. Zlasti še, ker je bila Galjevica zasilna delavska kolonija in je tako s to preučitvijo razkrita podoba delavskega naselja, ki je v več pogledih zaostajalo za Zeleno jamo. Je tudi mlajše; Galjevica je bila plod stanovanjske

stiske med vojnama in je danes stara dobrih petdeset let.

Podobno kot Zelena jama je tudi Galjevica nastala na ljubljanskem naselbinskem robu, vendar na bistveno slabšem, močvirnatem zemljišču. Ljudje, ki so si na tem svetu ljubljanske mestne občine postavljali svoja večinoma zasilna bivališča, so bili v glavnem iz nižjih družbenih plasti. Tako seveda tudi njihovi posteljaši, sorodniki in drugi, ki so si na Galjevici iskali zatočišče. V navezavi na obstoj stalnih prebivalcev v naselju, družinskih skupnosti z lastnimi domovi, in tistih, ki so se selili, govori avtorica študije o dveh življenjskih načinih že od vsega začetka obstoja naselja. Na eni strani je prevladoval način življenja ljudi, ki so bili tako ali drugače družinsko povezani, ki so bili stalno naseljeni in so imeli zaposlitev. Drugačen življenjski slog je bil značilen za osamljene ljudi, take, ki so si najemali bivališče le začasno ali niso bili zaposleni.

Knjiga o Galjevici je prva v seriji podobnih del z naslovom Način življenja Slovencev v dvajsetem stoletju. Krajevne monografije te vrste naj bi bile podlaga za končno sintezo z omenjenim naslovom. S tem namenom je raziskovalna skupnost slovenskih etnologov pred leti pripravila vprašalnice, ki vsebujejo več kot petdeset problemskih sklopov s približno 14.000 vprašanji. Uporabljive naj bi bile seveda tudi za mestna območja. Na posebnem posvetu smo s teoretičnega zornega kota podrobno pretresli strukturo načrtovanih krajevnih monografij. Pokazalo se je, da dela na monografijah ne moremo uniformirati. Pri preučevanju Galjevice smo lahko uporabili omenjene pripomočke in napotila.

Avtorica študije o Galjevici se je v tematskem pogledu ravnala po pomenu, kakršnega so posamičnim sestavinam svojega vsakdanjega življenja pripisovali informatorji. Tako so dobili v obravnavi središčno mesto družbeni odnosi, kajti v pripovedih informatorjev so bile v ospredju družbene teme. Nekatera druga vprašanja iz vsakdanjega življenja so zato ostala tu in tam, lahko bi rekli, zavestno zanemarjena. Posebna skrb pa je bila posvečena razmeram, ki so v preteklosti in danes omogočale boljše ali slabše odnose v družinskih skupnostih in v soseski. Šlo je torej tudi tu za razkrivanje struktur in funkcij posamičnih kulturnih sestavin pri oblikovanju razmerij med prebivalci naselja. Po avtoričinem mnenju bi bil namreč jalov vsakršen raziskovalni model, ki ne bi upošteval konkretnih razmer preučevanega socialno-kulturnega okolja. Z razkrivanjem teh pa naj bi etnologija lahko precej prispevala tudi k razvoznemu socialnopsiholoških vprašanj.

Med metodična in metodološka spoznanja, ki jih je dala študija o Galjevici, je treba šteti ustrezno upoštevanje posameznika, njegovih problemov in njegovega bolj ali manj uspešnega spopadanja z okoljem. Način družinskega in siceršnjega življenja v naselju naj bi bilo namreč mogoče spoznavati le če vemo, kakšna je pri tem vloga posameznika. Seveda pa posameznikov ne moremo ločevati od skupine, kajti temeljna naloga etnologije je

razkrivanje družbenih oblik v njihovem socialnem in kulturnem okolju.

Ob nakazanih izhodiščih in raziskovalnih prijemih je bila razgrnjena podoba vsakdanjega življenja na Galjevici najprej v predvojnem in nato v povojnem času. Pred vojno so slabe stanovanjske razmere, gosta naseljenost, družbena in generacijska izenačenost, spremenljivost in odprtost sestave družinskih skupnosti bistveno določali način življenja v naselju. Šlo je za posebno družbeno ozračje medsebojne povezanosti. Kljub majhni oddaljenosti od mestnega središča je bila Galjevica izolirano predmestno naselje. V njem sta se ob enoviti socialni podobi razvili še socialna povezanost in utrip skupne vsakdanjosti. Po avtoričnih besedah je imela predvojna Galjevica bolj pečat delavsko—kmečkega kot mestnega naselja. Na njenem robu je bila socialna ločnica, stičišče in meja dveh različnih svetov, ki sta težila vsak vase in ne drug proti drugemu. V preteklosti je bila za Galjevico značilna neposrednost in s tem je bilo v naselju veliko možnosti za življenje v skupini, malo pa je bilo tedaj prostora za individualnost in intimnost.

Iz najrazličnejših razlogov Galjevica danes ne kaže več tiste družabne podobe, ki jo je kazala nekoč. Ob posebnih okoliščinah je še zlasti vojni čas močno prizadel dotedanjo medsebojno povezanost prebivalcev naselja. Tako je spontano življenje soseseke do danes skoraj izginilo. Tudi na Galjevici se je v marsičem zakoreninila potrošniška miselnost, ki je eden najpomembnejših razlogov za večje zapiranje v družinske skupnosti. Zanimiva je avtoričina ugotovitev, da postaja družinska skupnost glavna pridobitno-tekmovalna enota. To tudi Galjevici, kjer so se do neke mere še ohranili zavest o nizki statusni vrednosti naselja, posebna psihično-socialna vsebina in s tem tudi košček nekdanjega življenjskega sloga.

Manj kot s predmestnimi naselji smo se pri etnološkem preučevanju Ljubljane doslej ukvarjali z mestnim središčem in njegovimi prebivalci. V samostojni knjižni obliki je izšel le oris družabnega življenja ljubljanskih meščanov od začetka našega stoletja do druge svetovne vojne.⁴ Pri tem so bile upoštewane višje družbene plasti, ki so zaradi trdne gospodarske podlage in privilegiranega družbenega položaja lahko razvile ali vzdrževale poseben življenjski slog. Avtorja študije so v okviru naloge, ki si jo je zastavil, ga zanimali druženje in obiskovanje, plesi in druge prireditve, obiskovanje lokalov, gledališča, opere, kina, zahajanje na promenado, odhajanje na izlete in še nekatere drugačne oblike preživljanja prazničnih in tudi navadnih dni, pač tiste, ki naj bi imele družabni značaj. Čeprav je razprava o družabnem življenju ljubljancanov omejena le na eno samo temo, resda dokaj razvejano, in ji manjka poglobljenejša analiza gmotne in socialne podlage obravnavane problematike, daje to delo vendarle zelo zanimiv in poučen vpogled v način življenja neke družbene plasti, ki ga bo treba v vsej njegovi širini seveda še raziskati. Je pa jasno, da je družabno življenje

ena od zelo povednih tem pri preučevanju premožnejših slojev mestnega prebivalstva.

V času avstro-ogrske monarhije in vključenosti slovenskega etničnega ozemlja v njene okvire je bil način življenja ljubljancanov kot tudi prebivalcev drugih slovenskih mest pod vplivom etnične diferenciranosti. V Ljubljani so bili v najpremožnejši plasti meščanov večinoma Nemci, ki so se zapirali v svoj krog, v katerem so gojili sebi ustrezne oblike družabnega življenja. Vzporedno pa so si Slovenci z utrjevanjem narodne zavesti izoblikovali svoje posebne ustanove. Dvotirnost v načinu življenja ljubljanskega meščanstva, porojena na nacionalnih in seveda tudi socialnih osnovah, je trajala do izoblikovanja države Srbov, Hrvatov in Slovencev po prvi svetovni vojni. V delu o družabnem življenju v Ljubljani je dobilo nacionalno ločevanje močan poudarek. Vendar pa bo treba v bodočih raziskavah še bolj izpostaviti socialne razločke, čeprav naj bi se nekako od tridesetih let naprej meje v družabnem življenju med posameznimi razredi vendar začele rahljati.

Poleg omejenih treh študij, ki so izšle, kot rečeno, v samostojni knjižni obliki, je bilo doslej opravljenih še več drugih raziskav vsakdanjega življenja prebivalcev Ljubljane. Tako je bil objavljen uvod v etnološko preučevanje Ljubljane novejših dobe,⁵ obdelane so bile gostilne in gostilniško življenje v enem od ljubljanskih predmestij,⁶ prikazana sta bila izvir in okolje delavk ljubljanske tobačne tovarne do prve svetovne vojne.⁷ V eni od ljubljanskih predmestnih vasi je bila izvedena analiza razvoja njene socialne in poklicne strukture in nekaterih pojavov s področja t. i. socialne kulture.⁸ Še zlasti urbana problematika in s tem etnologija Ljubljane zanima študente etnologije ob njihovih seminarskih obveznostih. Tako je bilo na oddelku za etnologijo filozofske fakultete v Ljubljani v zadnjih letih prebranih več kot trideset nalog z etnološko problematiko Ljubljane. Nekaj teh del je bilo v dopolnjeni obliki tudi objavljenih.⁹ V njih je govor o noši kot sestavini načina življenja ljubljanskih študentov, o vzgoji otrok in o otroških igrah v dveh ljubljanskih mestnih naseljih, o sosedskih odnosih v eni od novejših ljubljanskih mestnih ulic itn. Določene izsledke o vsakdanjem življenju v središču mesta je dalo sodelovanje etnologov pri študijskih pripravah za prenovo starega mestnega jedra. V okviru etnološke topografije slovenskega etničnega ozemlja pa je trenutno v delu etnološki topografski prikaz občine Ljubljana—Center.

V slovenski etnologiji je torej danes živo živahno prizadevanje, da bi dobili čim vernejšo podobo načina življenja prebivalcev Ljubljane na ravni njihove vsakdanjosti v različnih zgodovinskih obdobjih, zlasti pa v našem stoletju. Še posebej nas zanimajo zakonitosti v spreminjanju oblik in vsebine načina življenja. Kot slovenska prestolnica ima Ljubljana tudi specifično mesto v omenjenem dolgoročnem projektu slovenskih etnologov z naslovom Način življenja Slovencev v 20. stoletju. Za Zeleno jamo in Galjevico načrtujemo v tem okviru kompleksno preučitev še

nekaj bolj ali manj tipičnih ljubljanskih mestnih rajonov z različno socialno in poklicno sestavo. Vabljeni so nekateri nadaljnji monotematski prikazi. Spričo tega pričakujemo, da bomo v nekaj letih pripravili tudi sintetični prikaz etnološke podobe Ljubljane v zadnjih sto letih.

OPOMBE

*Gre za predavanje, ki ga je imel S. Kremenšek na 2. kongresu mednarodne zveze za evropsko etnologijo in folkloro I. 1982 v Susdal, SZ.

¹Narodopisje Slovencev, I—II, Ljubljana 1944, 1952

²Slavko Kremenšek, Ljubljansko naselje Zelena jama kot etnološki problem, Ljubljana 1970

³Mojca Ravnik, Galjevica, Ljubljana 1981

⁴Damjan Ovsec, Oris družabnega življenja v Ljubljani od začetka dvajsetega stoletja do druge svetovne vojne, Ljubljana 1979

⁵Slavko Kremenšek, Uvod v etnološko preučevanje Ljubljane novejših dobe, Ljubljana 1980

⁶Tanja Tomažič, Gostilne v Šiški, Slovenski etnograf XXV—XXVI, Ljubljana 1974, str. 67—88

⁷Slavko Kremenšek, Izvir in okolje delavk ljubljanske tobačne tovarne do prve svetovne vojne, Slovenski etnograf XXIX, Ljubljana 1978, str. 91—100

⁸Slavko Kremenšek, Vaščani v obmestju (Ob primeru vasi Moste pri Ljubljani), Slovenski etnograf XX, Ljubljana 1968, str. 46—75

⁹„Etnologija danes“—Prispevki k raziskovanju načina življenja, Problemi 197 (4), Ljubljana 1980

Slavko Kremenšek

PREGLED DELA SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA V LETU 1982

1. ZAPISNIK OBČNEGA ZBORA SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA 12. I. 1983

Dnevni red:

1. Izvolitev delovnega predsedstva
2. Izvolitev nadzornega odbora
3. Poročilo predsednika
4. Poročilo blagajnika
5. Poročilo urednika Glasnika
6. Poročilo urednika Knjižnice Glasnika
7. Poročilo o delu komisij:
 - a) muzejske komisije,
 - b) komisije za kadre,
 - c) komisije za spomeniško varstvo,
 - d) komisije za film
8. Diskusija o poročilih in načrt dela za prihodnje leto
9. Volitev članov za IO ZDFJ in skupščino ZDFJ
10. Razno

Ad 1.

V delovno predsedstvo so bili izvoljeni Zvezda Koželj, Boris Kuhar in Vladimir Šlibar. Občni zbor je vodil Boris Kuhar. Zapisnik je pisala Inja Smerdel (overovatelj Marko Terseglav).

Ad 2.

V nadzorni odbor so bili ponovno predlagani in izvoljeni Zmaga Kumrer, Julijan Strajnar in Tone Cevc.

Ad 3., 4., 5., 6., 7.

Z branjem poročil (priloge) je pričel predsednik in hkrati urednik Glasnika SED (Marko Terseglav). Sledilo je poročilo blagajnika (Ingrid Slavec). Poročilo vodje komisije za delo muzejev (Zvona Ciglič) zaradi njegove odsotnosti ni bilo prebrano. Enako je bilo s poročilom komisije za znanst. razisk. delo (Slavko Kremenšek). Poročilo komisije za kadre je bilo podano ustno. Njen vodja (Zmago Šmitek) je poročal o načrtovanem sestanku z ZAMTES—om o štipendiranju študentov etnologije v tujini. Sestanek bodo organizirali do maja. Komisija za spomeniško varstvo je bila brez poročila. Njen nadomestni vodja (Vlado Knific) je potarnal nad neobjavljenim gradivom posvetovanja o muzejih na prostem. Poleg prebranega poročila komisije za film (Naško Križnar) je M. Terseglav predstavil še poslano poročilo o delu etnologov v Porabju (Marija Kozar—Mukič), urednik Knjižnice Glasnika (Janez Bogataj) pa je poročal o njeni pestri izdajateljski dejavnosti.

Poročilom je sledilo mnenje nadzornega odbora, ki ni imel nobenih pripomb. Poročilo blagajnika je bilo soglasno sprejeto.

Ad 8.

Vodilna nit diskusije o poročilih je bil pesimizem, ki je zavel iz predsednikovega poročila. Razpravljalci so se vsi v glavnem trudili izpostaviti svetle strani društvenega življenja. V tem tonu je pričel Janez Dolenc. Marko Terseglav je v odgovor ponovno poudaril, da delajo le posamezniki in ne celota. Ob takem načinu dela naj bi bilo društvo preživela oblika. Boris Kuhar je menil, da smo premalo debatirali, da stvari niso bile vedno zastavljene s prave strani, da pa je bilo društvo vendarle aktivno. Poudaril je angažiranost mlajših kolegov in namignil na neangažiranost starejših. Mirko Ramovš je pripomnil, da naj si društvo v bodoče jemlje zaloga, ki jih je zmožno pojesti. Oglasil se je še Silvester Gabršček in primerjal naše s hrvaškim društvom. Vzroke za razmere v našem društvu je našel v razcepljenosti etnologov. Nekateri ne morejo slediti novim miselnim tokovom in se, ker se počutijo odrinjeni, nočejo vključevati. Marko Terseglav je pripomnil, da deli njegovo mnenje. Pri nas ni pluralizma. Mojca Ravnik je izjavila, da takšno, pesimistično govorjenje danes nima smisla. Množičnost je nemogoče doseči. Društvo pa je vendarle moderator dela in tisti organ, v katerem lahko tudi posameznik izpelje določeno akcijo. Marko Terseglav je še enkrat pojasnil svoj pesimizem. Ta izhaja iz programa,

zastavljenega ob ustanovitvi SED. Pesimizem mu zbuja ravno vloga društva kot koordinatorja dela in nosilca določenih akcij. Diskusija o problemu: društvo da ali ne, se je zaključila z mnenjem Naška Križnarja, da je predsednikova zavest prezahtevna in da je njegov odstop nepotreben.

Mirko Ramovš je izpostavil vprašanje članarine, ki zelo neredno doteka. Člani bi bili najbolj neposredno opominjani s pošiljanjem položnic. Boris Kuhar je predlagal oživitve „dobre, stare“ inštitucije poverjenikov po ustanovah. Ostalim pa naj bi pošiljali položnice.

Milan Dolenc je sprožil vprašanje Slovenskega etnografa, vendar brez pravega odmeva. Pritegnil mu je Janez Dolenc in predlagal vrnitev k staremu Etnologu — tako po imenu kot po rednosti izhajanja.

Zmago Šmitek je prispeval dva predloga za delovanje sekcije za etnološki film: 1) vključilo naj bi se več študentov in 2) sekcija naj bi se pogosteje sestajala. Naško Križnar je pojasnil, da sekcija ni zaprta, temveč odprta vsem, ki želijo v njej sodelovati.

S tem je bila diskusija zaključena. Predsednik je prešel na program za leto 1983.

— Osnovni del programa je kongres.

— V marcu bo organiziran sestanek — diiskusija o dveh referatih za kongresno temo „Težnje v razvoju slovenske etnologije in folkloristike“.

— Uvedli naj bi aktualne predstavitve ob izidu vsake nove etnološke publikacije.

— Nadaljevali naj bi z že dobro utečenim sodelovanjem s HED. V oktobru ali novembru je SED prireditelj Paralel III — predvidoma v Kopru.

— Vzporedno s tem programom bodo še naprej tekla strokovna predavanja.

Občni zbor je program sprejel. Pojavila se je le dilema v zvezi s Paralelami. Mirko Ramovš in Anka Novak sta vprašala, ali je nujno, da so Paralele letos. Ali jih ne bi bilo smotrnejše prestaviti v naslednje leto? Predsednik je pojasnil, da gre za kontinuiteto, vendar so navzoči menili, da bi bilo Paralele pametneje prenesti na pomlad leta 1984.

Boris Kuhar je prispeval k formalnemu programu še predlog za neformalno sestajanje članov društva, za družabna srečanja, ob katerih „večkrat kaj pametnega pade“. Predlog je bil toplo sprejet.

Ad 9.

Ker občni zbor ni sprejel predsednikovega odstopa, obdrži svojo funkcijo do konca I. 1983, ko mu poteče mandat (na občnem zboru 16. 12. 1981 je bil izjemoma izvoljen za dve leti). IO, ki je po statutu lahko izvoljen za 4 leta, je ostal do nadaljnjega isti.

IO ZDFJ: Marko Terseglav in Janez Bogataj
Skupščina ZDFJ: Mirko Ramovš in Julijan Strajnar

Vsi štirje so bili soglasno izvoljeni.

Ad. 10

Pod razno ni bilo več problemov.

Zapisovala je:
Inja Smerdel

Priloge: Predsednikovo poročilo o delu SED od 16. 12. 1981 do 12. 1. 1983, Poročilo nadzornega odbora, Poročilo blagajnika, Poročili urednikov Glasnika SED in Knjižnice Glasnika SED, Poročilo o delu skupine za film in njen program za leto 1983, Poročilo skupine za znanstveno raziskovalno delo in Poročilo o delu etnologov v Porabju.

2. POROČILA

a) POROČILO PREDSEDNIKA SED ZA OBDOBJE JANUAR 82 — JANUAR 83

Lanska skupščina slovenskih etnologov ni naredila posebnega načrta dela za I. 1982, ker smo kot glavno organizacijsko in finančno obveznost sprejeli pripravo za skupni kongres jugoslovanskih folkloristov in etnologov, ki bo oktobra 1983 v Rogaški Slatini. Večji del društvenih dejavnosti in akcij v letošnjem letu so načrtovale, sprejele in uresničile društvene komisije.

Priprave za kongres ZDFJ in ZEDJ: Skupščina SED je lani sklenila, da je treba pripraviti kongres, ki bo odstopal od dosedanjih šablon, teme pa naj bodo širšega pomena. IO SED, ki se je sestajal vsak mesec, je že na prvi seji predlagal okvirni program kongresa (teme, kraj). Ljubljana je bila določena za kraj kongresa zato, ker smo hoteli izkoristiti vse možnosti, ki jih nudi (Cankarjev dom, propaganda, možnost razstav, novinarsko obveščanje...), da bo kongres presegel anonimnost. Cankarjevemu domu bi za propagando in za delno cenejše dvorane društvo moralo ponuditi določene prireditve, ki jih je v času kongresa tudi načrtovalo (večer ljudske glasbe in etnološka razstava). Sklenjeno je bilo, da bo komisija za muzealstvo pripravila ob kongresu vseslovensko etnološko razstavo, ki bi na drugačen in sodoben način predstavila etnološko gradivo. Do marca 1982 je bila komisija zadolžena, da se pogovori z vsemi kustosi o razstavi, do septembra pa naj bi pripravili celoten scenarij razstave. Ob tem je bila predvidena še prodajna razstava obrtnih izdelkov. Predvideno je bilo še krajše posvetovanje o etnoloških raziskavah urbane kulture, tudi z razstavo. Načrtovana je bila okrogla miza o etnosu in narodnosti kot etnoloških problemih. Naš program je potrdil tudi IO ZEDJ. Sam kongres pa je bil zamišljen tako, da posvetovanje ne bi bil poštni nabiralnik za najrazličnejše prispevke, ker smo menili, da je tak način dela preživet.

Uresničitev: Na 3. seji IO SED se je pokazalo, da muzealci niso našli skupnega jezika, zato smo hoteli vsaj delno uresničiti razstavo (npr. transport ali poglavja iz socialne ali materialne kulture). Septembra je bilo jasno, da ne bo nikakršne razstave, ker se etnologi niso dogovorili niti o konceptu niti o načinu dela, še manj o svoji udeležbi pri tej razstavi. Tako je odpadel poglavitni razlog za

kongres v Ljubljani, ker Cankarjevemu domu nismo mogli ničesar ponuditi v zameno za njegovo propagando in popust pri ceni. Na vsaki seji je IO SED videl, kako zastavljeni načrti vodenijo, kako dobro zamišljene ideje propadajo, zato je IO sklenil, da ni mogoče več čakati na skupno akcijo etnologov. Kongres je bil „prenešen“ v Slovenj Gradec, kjer pa ni bilo dovolj prenočitvenih možnosti, zato smo se oktobra „selili“ v Rogaško Slatino, pripravljeno delo pa je spet na začetku. Sedanji program kongresa je skupek kompromisov med etnologi in folkloristi in šele decembra 1982 nam je na skupnem sestanku v Beogradu uspelo uskladiti vsa mnenja. Ob vsem tem sem prišel do spoznanja, da etnologi vedno radi govorimo o „akcijah“, pri konkretnem delu pa se kažejo individualizem, zaprtost, nepripravljenost za sodelovanje in izgovori o institucijskih načrtih. Zato krivda za nezmožnost postavitve vseslovenske etnološke razstave ne more pasti na muzejsko komisijo, saj ni dobila podpore in poročila vseh etnologov—kustosov. Vedno več bremen je padalo na rame IO, ki vsega dela sam ni zmogel, zato so se razumljivo, začeli tudi posamezni člani IO izmikati nalogam. Ob obveznostih, ki jih posamezniku in institucijam nalaga današnji čas, je to sicer človeško razumljivo, družbeno pa neopravičljivo. Postavilo se mi je zato seveda vprašanje, koliko so bile društvene akcije v preteklem letu predimenzionirane, kot predsedniku pa se mi je postavilo še vprašanje o upravičenosti obstoja društva. Je društvo kot koordinator dela anahronizem našega časa, ali niso društva stvar 19. stoletja? Posebno še zato, ker med člani ni bilo pravega odmeva na društvene pobude. Zanimivo bo slišati vaše mnenje, sam pa v takem delu, če se bo še nadaljevalo, ne vidim perspektive, zato prosim skupščino za razrešnico, čeprav sem bil na ta položaj izvoljen za dve leti, kar pa je bilo tako ali tako izjema. Če mi da skupščina soglasje za odstop, bom naprej izpeljal delo, ki sem ga sprejel kot predsednik jugoslovanskih folkloristov, to je delo za pripravo kongresa v Rogiški Slatini.

Drugo delo: V začetku januarja lanskega leta ste vsi etnologi dobili dopis, v katerem smo vas obvestili o koledarju vseh akcij društva in zveze za l. 1982. (Naj naštejemo nekatere, ki jih je sprejela tudi lanska skupščina: 1. posvetovanje na temo Etnologija in šola, 2. posvetovanje na isto temo v Gorici, skupaj z Italjani, 3. kongres ZDFJ, 4. izdajanje Glasnika itn..) Poleg koledarja sestankov so bili v obvestilih navedeni tudi pogoji udeležbe, roki za prijave itn., ker se je predlanskim veliko članov pritožilo, da ne vedo, kaj se dogaja v društvu, in o stvareh niso obveščeni. Zato smo pripravili koledar prireditev za celo leto naprej, s prošnjo, da prijavite svojo udeležbo za posvetovanja. Rezultat: društvu se je prijavila samo 1 (ena) članica za kongres ZDFJ. Za vse druge akcije, pri katerih so sodelovali tudi naši člani, pa smo morali „novačiti“ osebno. Delo in načrti društva so bili tako skoraj popolnoma razvrednoteni, zato se mi je še z večjo ostrino postavilo vprašanje upra-

vičenosti društva, saj so skupne akcije popolnoma propadle in tako je društvo izgubilo svojo vlogo. Večje delovne uspehe so imele posamične komisije društva, malo pa so društveni ugled in delo reševali prizadevni posamezniki, katerih delo moram tu poudariti in ga sprejeti kot akcijo društva v celoti.

Majsko posvetovanje Etnologija in šola je bilo po udeležbi skromno, zato tudi ne tako plodno.

Vsi člani, ki so avgusta sodelovali na posvetovanju v Gorici, so dvignili ugled naše stroke, tako da so si Italjani vzeli za zgled delovanje našega društva.

Po osebnih vabilih sta bila zadovoljiva odmev in udeležba članov na decembrskem posvetovanju v Varaždinu. Kljub temu pa ostaja grenak priokus, saj je organizator —HED— dobil od svojih članov toliko prijav, da je postala udeležba vseh v Varaždinu problem, medtem ko slovensko društvo ni dobilo niti ene uradne prijave, kar velja tudi za posvetovanje o etnologiji in šoli v Gorici.

Med najpomembnejše dogodke lanskega leta pa upravičeno lahko štejemo retrospektivo slovenskega etnološkega filma in izid knjige Slovenski etnološki film — filmografijo Naška Križnarja.

Razveseljivo v preteklem letu je bilo delovanje nekaterih posameznikov v društvu, ki so uspešno sodelovali v društvu in zunaj njega, kar vse daje višjo ceno opravljenemu strokovnemu delu SED. Navzven se etnologija po besedah nekaterih zunanjih opazovalcev kaže kot zelo aktivna, včasih celo agresivna. Aktivnost pa je bila v društvu le zasluga posameznikov. Tudi IO SED je bil aktiven, saj je hotel prebuditi marsikaterega člana, izpeljal je tudi nekaj pomembnih akcij, vendar včasih zelo nervozno in neusklajeno. Nervozna pa je bila posledica nerealnih želja, da čim več naredimo, da bomo manifestativni, da se izkažemo itn. Marsikdaj je prav ta „zagnanost“ motila člane, da se niso bolj vključili v društveno dogajanje. Zato bo v prihodnjem letu treba paziti, da se tej delovni „megalomaniji“ izognemo in da delo prilagodimo potrebam in možnostim našega društva in da ne forsiramo akcij, ki so samo plod IO.

Predsednik SED
Marko Terseglav

b) POROČILO UREDNIKA GLASNIKA SED

V letu 1982 so izšle 3 številke glasnika, 4. številka je izšla maja 1983. Prenos zadnje številke v novo leto ni zakrivilo uredništvo, pač pa smo dolgo čakali na članke, ki bi v Glasniku morali biti objavljeni. Glasnik bo s 4. številko zaključil program, ki je bil predstavljen bralcem v 1. številki. Žal sta tudi ta naš program in vabilo ostala brez odmeva. Poleg tega pa se sestanka UO in sosvet revije, na katerem smo govorili o vsebini Glasnika za leto 1982, ni udeležil nobeden član sosveta. Od društvenih članov smo na naše vabilo dobili samo 4 nenaročene prispevke.

Glasnik 1982 smo načrtovali v obsegu 120 tiskanih strani. S četrto številko bomo ta obseg presegle za približno 20 strani, kar gre na račun povečanja gradiva za 3. in 4. številko. Kljub temu presežku pa uredništvo pogreša več neposrednih člankov bralcev in članov društva. Tu se stvari kljub našim vabilom niso spremenile.

Posamične številke so bile po objavljenem programu zamišljene tematsko: prva je bila posvečena Levstiku, druga delno problemom etnologija in šola, tretja raziskavam slovenskega izseljenstva in četrta raziskavam neevropske kulture.

Kljub finančnim težavam nam je uspelo obdržati angleško prilogo, Glasnik pa na dostojni strokovni ravni. Številonaročnikovse večja, zdaj jih je okrog 600, treba pa bo še razširiti naročniško mrežo.

Sofinancerji nam za leto 1983 obetajo svoj prispevek le na podlagi avtorskih pol strokovnih prispevkov iz leta 1981, ko je bil glede tega Glasnik najskromnejši. Cene so poskočile in tako je zdaj ekonomska cena za Glasnik (za številko) že 200 din, naročniki pa jo prejemaajo za 30 din. Kljub temu večina naročnikov ni poravnala obveznosti niti za predlansko leto. To je treba storiti.

Poleg tega so nam sofinancerji v lanskem letu grozili z ukinitvijo revije ali pa z združitvijo s Traditiones oziroma Slovenskim etnografom. To nam grozi tudi letos, vendar pa po odmevnosti bralcev sodim, da tudi Glasnika ne potrebujemo. Če ga res ne, potem so borbe za Glasnik v letu 1983 sploh odveč. Ne morem namreč sprejeti mnenja, da le posameznik vleče voz naprej, ker se mi v društvu in pri urednikovanju zdi pot samotnih jezdecev popoln anahronizem.

Treba je torej več vašega sodelovanja pri časopisu (pripombe, mnenja, kritike, prispevki), posebej pa še poravnava članarine.

Urednik Glasnika SED

Marko Terseglav

c) POVZETEK POROČILA O DE-LU INŠTITUTA ZA SLOVENSKO NARODOPISJE V L. 1982

Sekcija za ljudsko slovstvo: Vodja sekcije dr. M. Matičetov je opravljaj dolžnosti upravnika inštituta, uredil inštitutski zbornik Traditiones 7—9, pripravil za tisk 2. del rezijanske bibliografije za čas od 1604—1926, evidentiral in preučeval knjižno zbirko doslej neznanih rezijanskih listin iz 14. — 18. stol. in napisal več člankov. M. Stanonik je organizirala zbiranje gradiva za predvideno zbirko slovenskih ljudskih pripovedk, sodelovala s predavanjem na kongresu v Varaždinu, napisala več člankov o ljudskem pesemskem izročilu v času NOB in pripravljala magistrsko nalogo.

V sekciji za šege in igre je mag. H. Ložar—Podlogar urejala in razčlenjevala gradivo o ženitovanjskih šegah na Dolenjskem in v Beli krajini z novih vidikov, napisala več knjižnih poročil za mednarodno revijo Demos, katere urednik je za Slovenijo. Stažist J. Fikfak je pregledal

temeljno evropsko literaturo iz teorije šeg, napisal več knjižnih ocen in sodeloval z referatom na posvetovanju v Varaždinu. Dr. N. Kuret je kot zunanji sodelavec končal inventarizacijo Narodopisne topografije Slovenske Štajerske.

V sekciji za glasbeno narodopisje so pripravili za tisk 3. knjigo Slovenskih ljudskih pesmi in začeli obdelovati gradivo za 4. knjigo. Dr. Z. Kumer je za tisk pripravila monografijo Ljudska glasbila in godci na Slovenskem, sestavila in za tisk pripravila Jahresbibliographie der Volksballadenforschung—11. zv., predavala na Filozofski fakulteti, pripravila 5 oddaj za RTV Ljubljana in napisala več člankov in knjižnih poročil. M. Ramovš je katalogiziral 500 plesov, pripravil več referatov in predavanj in vodil tečaje ljudskih plesov na Slovenskem. J. Strajnar je transkribiral na terenu zbrano gradivo, pripravil referat za kongres v Gorici in organizacijsko sodeloval v pripravah zanj, za RTV Ljubljana pa je pripravil 4 oddaje. M. Terseglav se je posvečal raziskavam folkloristike ob koncu 19. stol. na Slovenskem, bil na študijskem ispolnjevanju v Berlinu (NDR), pripravil referat za kongres v Gorici in napisal več knjižnih ocen in strokovnih člankov. Dr. V. Vodušek, ki je od 1. 9. 1982 v pokoju, je sodeloval pri pripravi 3. knjige Slovenskih ljudskih pesmi. 1. 9. 1982 je postal sodelavec inštituta I. Cvetko, ki se je lotil transkribiranja terenskih zvočnih primerov.

V sekciji za materialno kulturo je dr. T. Cevc po večletnem zbiranju gradiva na terenu pripravil za tisk monografijo Arhitekturno izročilo pastirjev, drvarjev in oglarjev na Slovenskem in pripravil spremno ilustrativno gradivo z več kot sto izvirnimi risbami. Z referatom se je udeležil posvetovanja konzervatorjev Slovenije v Kranju. Objavil je dve razpravi. Dr. A. Baš je opravil sklepni del zbiranja gradiva za predvideni oris oblačilne kulture na Slovenskem v prvi polovici 19. stol. Pregledal je zbirke v galerijah in muzejih na Slovenskem, dva meseca zbiral primerjalno gradivo v Münchnu, sodeloval v medakademijskem odboru za etnologijo in vodil konzultacije na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Napisal je tudi 5 razprav in jih objavil v različnih glasilih.

Tone Cevc

d) ETNOLOŠKO DELO V GORENJSKEM MUZEJU V KRANJU — 1979 do 1982

Zaradi kontinuitete poročanja o etnološki dejavnosti v posameznih strokovnih ustanovah, ki jo je uvedel novi Glasnik SED, pa je bila v zadnjem času prekinjena, smo v pričujoče poročilo strnili pregled poglobitnih značilnosti etnološkega dela v našem muzeju v zadnjih štirih letih.

V razstavnih dejavnosti je bila tako po svojem vsebinskem obsegu kakor tudi po obsegu priprav in v organizacijskem pogledu najpomembnejši dogodek razstava Ljudska umetnost na Gorenjskem. Sredi leta 1980 je bila odprta v vseh prostorih v drugem nadstropju Mestne hiše v Kra-

nju, nato pa smo z njo dvakrat gostovali v Avstriji. Z izbranim gradivom so na razstavi sodelovali štirje muzeji Gorenjske — poleg Gorenjskega muzeja Kranj še Muzej v Škofji Loki, Čebelarski muzej v Radovljici; Muzej v Kamniku in Slovenski etnografski muzej. Strokovno sta razstavo pripravila etnološki in galerijski oddelek Gorenjskega muzeja. Pri njeni idejni zasnovi je sodeloval tudi specialist za slovensko ljudsko umetnost G. Makarovič, ki je prispeval tudi uvodno besedilo za katalog.

Že tradicionalno sodelovanje galerijskega delavca pri GM C. Avguština z Beljakom v obliki izmenjave galerijskih razstav je pobudilo tudi idejo o predstavitvi gorenjske ljudske umetnosti na sosednjem Koroškem. V organizaciji urada za kulturo pri občini Beljak je bila tako razstava po generalki v Kranju še istega leta v turistični sezoni odprta v Paracelsusovi dvorani v Beljaku. Prireditelj je omogočil tudi tiskanje kataloga v nemškem in slovenskem jeziku. Naslednje leto pa je bila razstava v organizaciji avstrijskega etnološkega muzeja na Dunaju in njegovega oddelka za vzhodnoevropske in južnoevropske etnološke zbirke v Kittseeju odprta v baročni graščini Kittsee, kjer je sedež tega muzeja. Organizatorja razstave sta omogočila novo izdajo kataloga v nemškem jeziku, ki je prinesel kot prispevek k razstavi tudi uvodna razmišljanja ravnatelj avstrijskega etnološkega muzeja K. Beitla. Doma in na tujem je doživela razstava velik odmev. Ob otvoritvi v Kittseeju je bila organizirana majhna muzejska matineja z dvema predavanjema kot vsebinsko dopolnitvijo razstave: Kmečka naselja in kmečka arhitektura v Gornjesavski dolini s predvajanjem filma (pripravila A. Novak) in predavanje C. Avguština Poslikane panjske končnice in njihov kulturnozgodovinski pomen. F. Schneeweiss je prispeval odmevnosti razstave besedilo v obliki zloženke, v strokovni periodiki pa je o njej pisal poznavalec slovenske etnologije L. Kretzenbacher, ki je še posebej poudaril kvaliteto muzeološkega pristopa pri predstavitvi tega obsežnega gradiva. Razstavljenih je bilo 207 eksponatov, poleg tega pa tudi celotna potujoča razstava poslikanih panjskih končnic, ki jo je pripravila M. Avguštin (Čebelarski muzej Radovljica). Za panjske končnice je Kretzenbacher zapisal, da še nikoli niso bile severno od Alp prikazane v tako velikem številu.

Vsebinsko je bila razstava zasnovana bolj ali manj klasično — razstavili smo predvsem gradivo iz kmečkega okolja. Novost je bila v tem okviru predstavitev cerkvene umetnosti. Čeprav v skromnem obsegu, je razstava opozorila na oblikovne kvalitete posameznih oblik kmečkih naselij in v večji meri, kot smo bili ob takih priložnostih navajeni doslej, opozorila na raznovrstnost oblikovnih kvalitet ljudskega stavbarstva. Razstava z gradivom iz Gorenjskega muzeja je zdaj postavljena v Mestni hiši.

V prizadevanjih za živ stik s publiko se je zvrstilo tudi več manjših razstav in sicer na mestih z največ obiskovalci — na sejmiščih. Poglavitni namen teh

razstav je odpiranje in približevanje etnološkega gradiva človeku, ki pride z njim v stik bolj mimogrede, ob drugih opravilih, npr. na sejmih. Pokazalo se je, da so take razstave na podeželju mnogo odmevnejše od tistih, ki jih postavimo v muzeju, in tudi od tistih, s katerimi gostujemo v raznih krajih. Ljudje so zadovoljnejši, če najdejo „sebe“ v širšem okolju, in to, če je mogoče, kar „na placu“.

Že vrsto let sodelujemo z mariborskim sejmom na njihovi jesenski prireditvi. Ob tej priložnosti preprosto del razstave iz planšarske zbirke v Bohinju prenesemo na sejmišče v Maribor. Prav tako že kar redno sodelujemo na sejmskih prireditvah na Gorenjskem sejmju. Tako imamo v Kranju skoraj že kar stalni prostor za etnološko razstavo v sejmskih razstavnih prostorih, kjer so se zvrstile naslednje razstave: Starejše oblike kmečkega gospodarstva na Gorenjskem (1979), Notranja oprema gorenjske kmečke hiše (s poslikanim pohištvom iz 19. stoletja) (1979), Planšarstvo na Gorenjskem (1980), Gorenjska kmečka hiša (oprema med obema vojnama) (1980), Ko še ni bilo elektrike... (1981) in Iz nevestine bale (1982). Poskrbljeno je za zgoščena besedila in pojasnila, pa tudi za primerno publiciteto v pokrajinskem časopisu. V Radovljici sta bili v turistični sezoni v organizaciji radovljiskega muzeja postavljeni še dve razstavi: Oblikovanje v lesu na Gorenjskem (1979) in Lončarstvo na Gorenjskem (1980).

Začetih je nekaj raziskovalnih nalog, prekinjenih, le najnovejša raziskava o ljudski prehrani je pripravljena za objavo v Šenčurskem zborniku. Začeli smo tudi z delom za rajonizacijo občine Jesenice. V internem delu so tudi opazni premiki v zvezi z urejanjem fototeke. Po novi etnološki sistematiki je nad 10.000 črno-belih fotografij tematsko razvrščenih v 49 razdelkov, v vsakem razdelku pa še po krajih; členitev je bila prilagojena posebnostim gradiva, pa tudi potreb v muzeju, in zato v nadrobnostih tudi dopoljena. Na dokumentacijo in podobno ureditev pa čaka še približno 4.000 dia posnetkov.

Pomembna prelomnica v dosednji praksi je sodelovanje med etnologi in zgodovinarji. To je dogodek, vezan na pomlad 1982, ko so se sodelavci oddelka za novejšo zgodovino v zvezi s pripravami na načrtovani muzej revolucije odločili za interdisciplinarno delo tudi z etnologi. In od sredine leta naprej že živo teče delo na terenu v sodelovanju z oddelkom na FF. V okviru redne počitniške prakse je sedem študentov za etnologijo s posebno vprašalnico zbiralo pri udeležencih revolucije iz leta 1941 gradivo o vprašanih materialnega, osebnostnega, organizacijskega značaja, o medsebojnih odnosih, o vplivih in posledicah spremenjenega načina življenja v enotah. Anketiranih je bilo 127 oseb. Mentorsko delo s študenti je vodil F. Benedik. Sodelavec na oddelku za novejšo zgodovino J. Dežman pa je na osnovi celotne serije vprašalnic za etnološko topografijo slovenskega prostora pripravil načrt za etnološko preučevanje načina življenja v drugi svetovni voj-

ni. Pri tem delu sodeluje šest študentov. Obojestranska je ugotovitev, da je sodelovanje konstruktivno.

A. Novak

e) ETNOLOŠKI ODDELEK POKRAJINSKEGA MUZEJA V MARI-BOR

Pokrajinski muzej v Mariboru deluje na območju osmih občin: Maribor, Lenart, Gornja Radgona, Radlje ob Dravi, Dravograd, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec in Slovenska Bistrica.

Poleg skrbi za stalno etnološko zbirko smo v letu 1982 nadaljevali z urejevanjem kartoteke, fototeke, negativoteke in z dopolnjevanjem terenskega arhiva. Za boljši stvarni, krajevni in časovni pregled gradiva smo morali izdelati kartotečne liste, ki smo jih razvrstili po posamičnih geslih. Tako je bilo v preteklem letu sestavljenih okrog 1500 enot za muzealije in 200 enot za terenski arhiv in fototeko. Delo se nadaljuje. V preteklem letu se je fototeka povečala za 120 novih fotografij.

Etnolog je razširil in pripravil za objavo članek „Razkroj tradicionalne kulture na severnem Pohorju“, opravil korekture in dopolnitve svojih člankov za Bistriški, Radeljski in Ruški zbornik, nadaljeval z izpisovanjem arhivskega gradiva, evidentiral fotografsko in risano gradivo, ki ga hrani Pokrajinski arhiv Maribor (predvsem gradivo, ki ga je zbirala ekipa Zgodovinskega društva Maribor v letih po osvoboditvi). Za etnološko topografijo občine Radlje je nadaljeval zbiranje in urejanje gradiva.

V preteklem letu smo skupaj z Zavodom za spomeniško varstvo Maribor pripravili občasno razstavo „Pohorska arhitektura“. Ker muzej nima primernih prostorov za občasne etnološke razstave (viteška dvorana mariborskega gradu za to res ni primerna), smo z razstavo gostovali v avli Kreditne banke Maribor.

Terensko delo je bilo v letu 1982 povezano v glavnem s pripravo razstave. Delo na terenu je bilo opravljeno skupaj s konservatorjem etnologom Zavoda za spomeniško varstvo Maribor. Delo je potekalo na območju Ruš, Smolnika, Lovrenca, Kumna, Rdečega brega, Janževega vrha, Lehna, Šentjanža nad Dravčami, na južnem Pohorju pa na Tinju.

Lani je muzej pridobil 164 predmetov, največ z odkupom od carinarnice v Gornji Radgoni, nekaj z odkupom in podaritvami. Problem deponiranja predmetov ostaja še do nadaljnjega odprt, saj so prostori etnološkega depoja premajhni in tudi prenatrpani. Nekatere predmete pa celo shranjujemo v omarah in skrinjah, ki so nameščene v stalni zbirki.

Tone Petek

f) ETNOLOŠKI ODDELEK POKRAJINSKEGA MUZEJA V KOPRU

Delovni program za leto 1982 je bil prilagojen sanaciji in adaptaciji muzejske stavbe, ki je že od začetka leta 1981 zaprta za obiskovalce. Prednost smo dali študijski pripravi novih zbirk, terenskemu delu, zbiranju in evidentiranju gradiva in urejanju dokumentacije. Poleg tega smo opravili veliko manipulativnega in internega dela ob selitvi v nove delovne prostore in ob urejanju depojev, muzejske knjižnice, laboratorija in fotolaboratorija.

Študijsko delo je bilo vezano predvsem na postavitev etnološke zbirke v obnovljeni gotski hiši na Gramscijeve trgu. Ker so bila gradbena dela na objektu (izvajalec Medobčinski zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine) zaključena šele ob koncu preteklega leta, smo bili s predvideno selitvijo v dokajšnji zamudi.

V osnovni postavitve stalne zbirke sta zajeti meščanska in vaška kultura na območju Slovenske Istre od 17. stoletja do danes. V pedagoško zastavljenem programu bodo lahko sodelovali učenci in občani — pri demonstraciji različnih obrti. Tako bomo poskusili doseči dvoje:

— skupaj z obiskovalci neposredno predstaviti te dejavnosti,

— hkrati pa spodbuditi obiskovalcem zanimanje za istrsko kulturo, ki jo bodo ponazarjali razstavljeni predmeti.

Etnološka zbirka je torej dobila ustrezne prostore, tudi glede na ambient. Ker je to prvi samostojni oddelek te vrste, smo k oblikovanju koncepta povabili različno usmerjene etnologue (muzealce, pedagoge in urednika), prav tako pa druge strokovnjake (arhitekta, sociologa in zgodovinarja, kiparja in konservatorja—preparatorja). V prizadevanju za nazornejšo etnološko koncepcijo si bomo pomagali tudi s tehničnimi pridobitvami in vizualnimi sredstvi. Pri tem sta nam priskočili na pomoč tovarna Utensilia iz Ljubljane in tovarna Iskra iz Kranja. Predvidevamo, da bo zbirka odprta za obiskovalce septembra 1983.

V terensko delo je bilo poleg zbiranja podatkov za stalno zbirko vključeno tudi delo v sklopu priprave predloga za razglasitev kulturnih spomenikov v Istri. Študijo pripravlja Medobčinski zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v Piranu.

Evidentirano in delno izbrano je bilo etnološko gradivo za krajevno muzejsko zbirko v Dekanih, ki bo postavljena v letu 1983. V terensko delo sodi tudi sodelovanje s Pomorskim muzejem v Piranu pri ureditvi in postavitvi oljčnega mlina v Gorelih pri Ravnu.

Muzejska etnologinja se je v prejšnjem letu ponovno udeležila mladinskega raziskovalnega tabora v Italiji. V akciji „Doberdob 82“ je kot mentor sodelovala pri raziskavi kamnoseštva, življenja kamnosekov in ribištva v doberdobskem jezeru.

Zvona Ciglič

g) POROČILO O DELU KUSTOSA ETNOLOGA V PIRANSKEM POMORSKEM MUZEJU

Nadaljevali smo z rekonstrukcijo oljčnega mlina — torklje — v Tonini hiši v Ravnu. Odkupili smo 31 novih predmetov, jih očistili in konservirali. Mladinci iz vasi so nam opravili izkop za postavitev oljčne stiskalnice. Vsa zahtevnejša dela smo opravili delavci muzeja. 10. oktobra smo z deli končali. Otvoritev oljčnega mlina je bila 15. oktobra.

Hkrati z nastajanjem nove muzejske zbirke je na terenu potekalo topografsko raziskovanje oljarstva. Zajelo je vasi koprške in piranske občine. Pregledali smo arhivsko gradivo v Pokrajinskem arhivu Koper (obdobje 1840—1945), dostopno domačo in tujo literaturo in terenske zapise o oljarstvu, ki jih hrani Pokrajinski muzej v Kopru.

Za načrtovano stalno ribiško zbirko v Izoli smo odkupili 43 novih predmetov. Julija smo pripravili v Izoli razstavo z naslovom Razstava ribiških eksponatov (namenjenih za stalno ribiško zbirko v Izoli), ki smo jo v avgustu prenesli v Zbirko Splošne plovbe v Portorožu. Pri njej so sodelovali tudi dijaki piranske gimnazije, ki so preučevali način življenja in lovna orodja izolskih ribičev.

Muzejsko etnološko dokumentacijo smo dopolnili z 200 kartoni etnološke hemeroteke, z več kot 70 kartoni terenskih zapisov, etnološko fototeko pa smo dopolnjevali s tematiko oljarstva.

V zadnjih dveh mesecih leta smo pregledali in uredili stanje muzejskih depojev. Stekle so tudi priprave za katalog o kmečki hiši v Istri, ki naj bi ga izdali v letu 1983.

Zora Žagar
Pomorski muzej Piran

h) POROČILO O DELU KUSTOSA ETNOLOGA V POSAVSKEM MUZEJU

Težišče etnološkega dela je bilo terensko in arhivsko zbiranje gradiva o slivarjih in priprava razstave in publikacije „Slivarji“. Poleg tega smo v prvih dveh mesecih evidentirali in inventarizirali 532 etnoloških predmetov; obenem so bili ti predmeti očiščeni in čakajo na ureditev prostorov, kjer bi bili prvič primerno deponirani.

Delo z javnostjo je vsebovalo predvsem vodstva po muzejskih zbirkah in občasnih razstavah; vodstev je zlasti v spomladanskih in jesenskih mesecih mnogo (v letu 1982 je muzej obiskalo 284 skupin, ki jim je 5 strokovnih muzejskih delavcev vsem nudilo vodstvo).

Septembra smo javnosti predstavili razstavo Slivarji. Otvoritev v Posavskem muzeju v Brežicah je pomenila krajanom Bizeljskega celo nekaj krajevnih praznik. Ženske so „zapopévale“, kot so to počele pred desetletji ob lupljenju sliv, igralec Miha Baloh pa nam je z recitacijo „Briških češparjev“ približal Zorzutovo slivarsko etno-pesem. Ogledali smo si premiero filma Slivarji v realizaciji Naška Križnarja. Film je bil posnet leta

1981 ob izvedbi rekonstrukcije predelave sliv v prinele na Bizeljskem. Otvoritve razstave se je udeležilo izjemno število ljudi, okoli 200. Razstava je bila na ogled med 17. sept. in 19. okt. in si jo je med tem časom ogledalo 3390 obiskovalcev. Od 8. nov. do 6. dec. smo z razstavo gostovali v galeriji sevniškega gradu, kjer sta ob otvoritvi zapeli in zaigrali ljudski pevki iz Pôkleka nad Blanco. Tudi ob tej priložnosti smo obiskovalcem predstavili film Slivarji. Med 9. dec. in 20. jan. je bila razstava gost Narodnega in Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani. V razstavišču Arkade je bil ob otvoritvi razstave predstavljen film Slivarji. Razstavo si je v Arkadah ogledalo okoli 2000 obiskovalcev. Vse otvoritve je spremljala pokušina končnega izdelka — prinela.

Vzporedno z razstavo „Slivarji“ smo se trudili zbuditi zanimanje za ponovno oživitev slivarske dejavnosti med prebivalci Bizeljskega in pri podjetju Slovenija Sadje, ki je bilo glavni organizator in izvoznik prinela po 2. svetovni vojni. Prebivalce Bizeljskega skušamo navdušiti za vsakoletno prireditev slivarskega dneva, ki naj bi vsebovala vrsto vzporednih kulturnih dogodkov na Bizeljskem. Korak k bližanju slivarske misli je pomenilo nedavno predvajanje filma Slivarji na Bizeljskem.

Ivanka Počkar

i) POROČILO O ETNOLOŠKEM DELU V MURSKOSOBOŠKEM MUZEJU

Muzej v Murski Soboti stoji pred velikim programom—posodobitvijo muzejskih zbirk. V letu 1979 je bila otvoritev posodobljenega arheološkega oddelka, v tem srednjeročnem obdobju pa načrtujemo posodobitev dveh prostorov etnološkega oddelka: prostora za tekstil in nošo. Inventarizirani tekstil je shranjen v škatlah, popravljen, še ne urejen v depoju, ostale shranjene muzealije iz lesa in kovin pa vzdržujemo.

V etnološkem oddelku je postavljena nova oprema za dokumentacijo, nabavljena že pred leti.

V letošnjem dvajsetdnevem terenskem delu je kustosinja zbirala podatke za razstavo „Kmečka hiša v pokrajini ob Muri“. Razstava je gostovala v Razstavnem salonu Radin v Radencih v mesecu juliju. Nadalje je etnologinja zbirala dokumentacijo za izpopolnitev arhiva prostoročnih risb. Iz vasi Filovci je posnetih dvajset pročelij najstarejših, najznačilnejših prekmurskih domov. Fond fototeke ljudskega stavbarstva je dopolnjen s 100 fotografijami domov s šatorastimi vhodi v krajih Hodoš, Šalovci.

Terensko delo je rodilo nekaj sadov, nekaj krajših prispevkov, poročil, objav v informativnih glasilih.

Sproti obdelujemo muzejsko gradivo, vpisujemo muzealije, jih inventariziramo, vpisujemo terensko gradivo, prostoročne risbe, urejamo kartoteke.

(Nadaljevanje na 17. strani)

BULLETIN OF SLOVENE ETHNOLOGICAL SOCIETY 1983

1

CONTENTS OF THIS ISSUE

The first issue of our Bulletin for the current year brings mostly news and material concerning Slovene Ethnological Society. Marko Terseglav, the editor, points out the serious financial problems the Bulletin is facing in this year. Therefore it will not be possible to publish all four thematical issues that had been planned previously. For the same reasons the English section has been reduced to four pages only. This financial situation is also the reason for delays in the Bulletin's appearance.

*This issue is bringing a lecture of professor Slavko Kremenšek, (Department of Ethnology, University of Ljubljana) entitled *Everyday Life of Ljubljana Inhabitants as a Subject of Ethnological Research*. The lecture, printed in the English section as well and translated by A. L., was presented on the Second Congress of the International Society for European Ethnology and Folklore in 1982 in Suzdal, USSR.*

Next is the minutes of the regular general annual meeting of the Slovene Ethnological Society followed by the president's report about the work of the society, by the report of the editor of the Bulletin, by the Institute for Slovene Ethnography at the Slovene Academy for Sciences and Arts and by the accounts of museum curators/ethnologists about the work of ethnological departments in various Slovene museums. Naško Križnar writes about the work of the Film Section and about its work programme for 1983.

In Kronika Mojca Ravnik writes about important ethnological events in the period from June, 1982 to March 1983.

In Filmski kotiček Naško Križnar speaks about the First International Festival of Industrial, Trade and Ethnological Film in Prevalje, Slovenia, on May 8 and May 9, 1983.

We continue the publication of various fragments from old folk medicine manuscripts.

*In the section Razstave Marija Makarovič from Slovene Ethnographic Museum writes about *Slivariji*, an ethnological exhibit about the preparation of plums. This exhibit was opened in September, 1982 in Posavski muzej Brežice and organized by Ivanka Počkar.*

*Andrej Dular reviews a book entitled *Slovenski etnološki film — filmografija* by Naško Križnar. This important book will be reviewed in the English section of the next issue of Bulletin as well.*

*Mira Omerzel — Terlep writes about a new record of old and new songs from Istria by a group called *Instranova*.*

EVERYDAY LIFE OF LJUBLJANA INHABITANTS AS A SUBJECT OF ETHNOLOGICAL RESEARCH

Ljubljana, the capital of the socialistic republic of Slovenia, has been a subject of quite intensive ethnological researches only for the last twenty years. Individual articles, published in the past, tackled the theme only from the point of view of folk cultural components in the traditional sense of the word. Until that time Ljubljana and other Slovene towns did not interest ethnologists. This was in accordance with a standpoint of the first more detailed ethnological synthetic description of Slovenes¹ that town inhabitants and their culture could not be the subjects of an ethnological study. One should not follow endeavours of this sort abroad. From the ethnological point of view contemporary town life would be interesting only if its negative aspects were nobled by ancient values of folk culture.

But the indicated standpoints in Slovene ethnology had to be interrupted sooner or later. The reasons for this were theoretical, but — after all — also ideological. Since town population has increased, it was more and more difficult to understand how it is possible that the majority of Slovene ethnical community does not interest ethnological science, which has then doubtlessly presented one of the most important national disciplines. Confining to phenomena more or less characteristic for the past could not have interested ethnology and its role in the contemporary society in new social circumstances. It became clear that many socially important questions with ethnological character remained unexplained because of inadequate theoretical conception. The dilemma whether to go along with the present ethnological views and ignore contemporary cultural phenomena, especially urban ones, or to change theoretical views became more and more obvious. We have decided for the latter, of course. We realized that at the beginning of Slovene ethnological science urban problems were not unknown to the ethnological thought. The so-called evolutionary trend of renaissance, sporadically appearing among some writers for a relatively long time during romantic period and also after that, did not restrict ethnological interests to the provincial life only. The significance of the romantic school was its interest in the life of peasants, morely the life of the past. Therefore there is no reason to hold to their principles today. But it has to be stated that the duality in the ethnological professional tradition, the exstance of renaissance and romanticism, has been gradually entering our conscience. First we wanted to know the reason why quotidian culture of the town inhabitants could not have been the subject of ethnological research. In other words: what should be done that every-day life of the town population could equal to the rural themes in ethnology.

In order to get an adequate answer to this question we studied a Ljubljana suburb Zelena jama.² It began to rise in the field of one of the suburban villages in Ljubljana at the end of the last century. The settlement did not have any genetical connection with that village. In view of relative nearness to Ljubljana railway station, the houses at Zelena jama mostly belonged to the railwaymen who originally came from the country. So did their wives. The settlement, captured between some factories and communicational devices was built up at the beginning of the second world war and had then about 3000 inhabitants.

We chose Zelena jama for our study because it did not have any tradition. Most of the settlers were born in villages where they also spent their childhood. They were going to the town in order to find something for their life existence. They brought there certain habits and ideas about life. They either built houses or looked for flats, with certain experiences, which they had already had from the town. The destiny of both, of the inheritance, brought from home, and of the town's offers, depended on the standard of living of the settlers who came to Zelena jama. They were mainly workers and most of them learnt some unpretentious professions for the work at the railways. Gradually the railwaymen lost their absolute majority in the settlement which yet preserved its working-class character. However, Zelena jama has kept the remains of its past social and professional structure until today.

Due to the location Zelena jama had suburban character at the time of its formation and even decades later. Her cultural structure was also suburbally-laboural. According to the three sequential stages in the evolution of the settlement, the pre-period of the WWI, period during both wars and the post-war period, it was possible to unfold the development of the cultural situation. We were interested in all phenomena of every-day life of the population of the settlement, residential culture, nutrition, costumes, different phenomena in social relations, religious conscience and in culture in the immediate sense of this word. That is to say that we wanted to show the picture of the settlement as broadly as possible, to show its common evolutionary traits and its evolutionary differentiability. The picture we got answered to the question whether such settlement should have an ethnological character, and if so, in what sense.

The study of Zelena jama brought about the conclusion that every restriction to the popular culture in the traditional sense of this word is unimportant for ethnological studies. The yesterday villagers who were at least in the past bringing certain traditional cultural components from the village to the town got rid of them as soon as they had sufficient financial base to integrate with the town. That financial base was rather moderate for the majority of the inhabitants, therefore they could never really come nearer the town. Yet because of that they never got any nearer the traditions of their village life which itself started to disappear as industrialization and urbanization developed. It all seems that in such settlements we should first look for more or less formed cultural structure of the suburban settlement which does not have any real ties with the traditional popular culture. Zelena jama namely does not have any particular attachment the tradition because her cultural structure was based on relatively low-educated population and on moderate financial funds, earned by the hired workmen. Similar professional orientation of the workmen might also be important.

Today we could not reckon Zelena jama to be one of the examples of Slovene working-class settlements because it has greatly changed its social and professional picture. Zelena jama is nowadays only the remainder of the suburban working-class cultural structure which reached the climax in the second decade of the settlement's existence. That was during the time when the settlement was rather small but rather uniform from the social and professional point of view.

At that time the settlers really knew each other. The further growth of the settlement and its more and more different social and professional picture started to disintegrate its former characteristics. The causes for the formation and disintegration of the mentioned cultural structures appears to be one of the most essential problems for an ethnologist. These problems are not be specific for the ethnological study of the towns only.

In an answer to the questions, whether the suburban and town regions are the subject of the ethnological researches and in which sense was the main purpose of the study of Zelena jama, then the authoress of the recently published book about Galjevica,³ which was one of the pre-war barrack settlements in Ljubljana, could mainly follow the development of the cultural structure of that settlement. We could say that the ethnological picture of a considerably large part of Ljubljana working-class in this century becomes quite familiar to us, especially since Galjevica has retained its working-class structure. Galjevica was a provisional labour colony and the study about Galjevica revealed the real picture of this working-class settlement which in many aspects fell behind Zelena jama. The settlement is younger and is the result of the housing shortage between both wars. Galjevica is about 50 years old today.

Similarly as zelena jama, Galjevica sprang up in the settlemental border in Ljubljana, but on an essentially worse, marshy land. People who were building their merely provisional homes there were mostly from the lower social strata. Their forerunners, relatives and others who found a shelter there, were of the same social origin. When the authoress refers to the existence of permanent inhabitants in the settlement, to family communities with their own homes, and to those who moved constantly, she actually speaks about two life-styles which existed since the beginning of Galjevica. On one side there was the life-style of people who had certain family ties, who were permanently established and employed. Different life style was characteristic for lonely people who were renting houses temporarily or were not employed.

The book about Galjevica is the first one in the series of similar works entitled *The Life-Style of Slovenians in the 20 th Century*. Local monographies of this kind should be essential for the final synthesis with the same title. The Research Committee of Slovene ethnologists prepared a questionnaire with more than 50 problemic complexes with approximately 14.000 questions. They should be applicable also to the town regions. The structure of the planned local monographies was thoroughly examined from the theoretical point of view at a special conference became obvious that the work done on monographies should not be uniformed. The mentioned advices and resources were already used for the study of Galjevica.

The authoress of the study thematically followed the meaning which the informants attributed to individual components of their daily life. So the social relations became the center of the discussion as the informants spoke mostly about social problems. We could say the some other questions from everyday life were consciously neglected. A special attention was paid to the circumstances which condition either better or worse relations in the family communities and neighbourhoods. The research revealed the structures and functions of individual cultural components which are necessary for the formation of the relations among the inhabitants. In the authoress' opinion every research model would be futile if it did not take into account the concrete conditions of particular social and cultural environment. Ethnology could thus help to solve some socially-psychological problems.

The methodical and methodological knowledge which the study about Galjevica gave to us, adequately considers the individual, his problems and his more or less successful encounter with the environment. The family life and the life in the settlement on the whole are possible to get to be known only if we know the role of an individual. Of course, the individual should not be separated from the group because the ethnologist's fundamental task is to reveal the social forms which exist in their social and cultural environment.

The indicated starting-points and research methods revealed the picture of Galjevica every-day life during the pre-war time and after the war. Bad residential conditions, dense population, social and generational equalization, changeableness and openness of the family communities' structures fundamentally determined the mode of life in the settlement during the pre-war period. The gist was in the special social atmosphere of reciprocal connection. Despite the short distance from the town center, Galjevica remained an isolated suburban settlement. Galjevica had a uniform social picture and developed also a kind of social union and the rhythm of commonness. According to the authoress' words, the pre-war Galjevica was working and rural settlement but never a town settlement. The boarder of Galjevica was a socially separative line between two different worlds which tended towards themselves and not towards each other. Galjevica's explicit characteristic in the past was its immediatness which gave it the possibility for a life in the group since there was little space for individuality and intimacy.

Nowadays Galjevica does not have the kind of social life that was present there some time ago. Some circumstances, especially the war, greatly affected the closeness which grew among the inhabitants. The spontaneity in the neighbourhood life has almost disappeared. Galjevica became rather consumptive and that was one of the main reasons that the family communities started to isolate themselves. The authoress found out, and that is very interesting, that the family community became the main competitive entity. That happened also in the case of Galjevica where people still thought the settlement had a low social status. Yet Galjevica preserved the particular psychological and social character and some characteristics of the past life style.

Until now we've been researching suburbs more than the town center and its inhabitants. There has been published as an independent book, an outline of the social life among Ljubljana's townsmen.⁴ The book comprised the time from the beginning of this century till the second world war. The writer dealt with the upper social strata which had developed and maintained a special life style due to its privileged position in the society and its stable economic basis. Within this frame the author of the study was interested in different phenomena such as get-togethers and visits, dances and other entertainment, visiting of public places, theatre, opera, cinema, strolling on promenade trips and other ways of spending

holidays and ordinary days. In other words, he was interested in everything that had a sociable character. Although the study about the social life of Ljubljana inhabitants is limited to one although complex, theme and lacks a deeper analysis of the financial and social basis, the work gives a rather interesting educational insight into the way of life of one of the social strata which should be thoroughly studied once. We do know that social life is one of the very illuminating themes for the study of wealthier strata of the town inhabitants.

The life style of Ljubljana inhabitants and those of other Slovene towns was under the influence of ethnical differentiation during the time of Austro-Hungarian monarchy and during the incorporation of Slovene ethnic territory into its boundaries. Germans formed the richest stratum in Ljubljana. They were closed in their own circle where they practiced those forms of sociable life which suited them. At the same time, Slovenes formed their own special institutions and strengthened their national conscience. This duality in the life style of Ljubljana townsmen, born on national and, of course, social basis, lasted until the formation of The Republic of Serbians, Croats and Slovenes after world war II. National separability got a prominent accent in the work on the sociable life of the inhabitants of Ljubljana. Yet the prospective research should set out, more precisely even the social differences even though the boundaries in sociable life among particular classes have started to loosen since 1930.

Besides the three mentioned studies which were published as separate books, the ethnologists did more research about the every-day life of Ljubljana inhabitants. Recently an introduction to the ethnological study of Ljubljana in her recent years⁵ was published, then the study of inns and their life in one of Ljubljana suburban settlements,⁶ the origin and the environment of the women-workers in Ljubljana tobacco-factory until the first world war,⁷ an analysis of the development of the social and professional structure⁸ and of some of the phenomena of the so called social culture in one of Ljubljana's suburban villages. The students of ethnology are especially interested in urban problems and ethnology of Ljubljana which they treat in their compulsory seminary papers. In the last years the students of ethnology department at the Faculty of Philosophy in Ljubljana presented about 30 studies on the ethnological problems of Ljubljana. Some of these works were completed and later published.⁹ They deal with costume as a part of the life style of students in Ljubljana, with children's education and with children's games in two suburban settlements in Ljubljana, with neighbourhood relations in one of the younger Ljubljana's town streets, etc. The participation of ethnologists in the study preparations for the renovation of the old town center gave certain insight about everyday life in the town center. Within the frame of the ethnological topography ethnologists currently work on the ethnological topographic presentation of the Ljubljana—Center municipality.

Slovene ethnology is actively striving to get the most faithful picture of the life style of the inhabitants of Ljubljana on the level of every-day life throughout different historical periods and especially in this century. We are particularly interested in the lawfulness of the changeability of forms and contents of life styles. Ljubljana, the capital of Slovenia, occupies a special place in the above-mentioned long-term project of Slovene ethnologists „The Way of Life of Slovenes in the 20th Century“. After Zelena jama and Galjevica we intend to study more or less typical town departments with a different social and professional structure. Future monothematic presentations should be also interesting and rather inviting. In view of this we hope to represent a synthetic ethnological survey of Ljubljana during the last hundred years.

Slavko Kremenšek

¹ Narodopisje Slovencev, I-II, Ljubljana 1944, 1952

² Slavko Kremenšek, Ljubljansko naselje Zelena jama kot etnološki problem, Ljubljana 1970

³ Mojca Ravnik, Galjevica, Ljubljana 1981

⁴ Damjan Ovsec, Opis družabnega življenja v Ljubljani od začetka dvajsetega stoletja do druge svetovne vojne, Ljubljana 1979

⁵ Slavko Kremenšek, Uvod v etnološko preučevanje Ljubljane novejšje dobe, Ljubljana 1980

⁶ Tanja Tomažič, Gostilne v Šiški, Slovenski etnograf XXV-XXVI, Ljubljana 1974, str. 67-88

⁷ Slavko Kremenšek, Izvir in okolje delavk ljubljanske tobačne tovarne do prve svetovne vojne, Slovenski etnograf XXIX, Ljubljana 1978, str. 91-100

⁸ Slavko Kremenšek, Vaščani v obmestju (Ob primeru vasi Moste pri Ljubljani), Slovenski etnograf XX, Ljubljana 1968, str. 46-75

⁹ „Etnologija danes“ — Prispevki k raziskovanju načina življenja, Problemi 197 (4), Ljubljana 1980

The long — promised book about American Slovenes entitled Thank God I'm Slovenian has finally come out. It is written in Slovene, but with an extensive English summary. Orders should be sent to: Nives Sulič, Oddelek za etnologijo, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana. The price is 5 dollars and the money should be wired directly to Nives Sulič, Jugobanka, Titova 32, številka 12-30-22283-5.

(Nadaljevanje z 12. strani)

Največja pridobitev za naš muzej je diaprojektor kot pripomoček pri predavanjih.

Vlasta Koren

j) DELO IN NALOGE ETNOLOŠKEGA ODDELKA SOMBATEJSKEGA MUZEJA

Kot slovenski kustos etnolog v Muzeju Savaria v Szombathelyu na Madžarskem sem l. 1982 imela dve večji nalogi. Končala sem delo za rajonizacijo Porabja in napisala scenarij za razstavo Slovenci v okolici Monoštra.

Rokopis z naslovom Slovensko Porabje (175 str.) so pregledali Fanči Šarf, Milan Natek, Vilko Novak in Slavko Kremenšek; skupaj smo se od 6—8. decembra 1982 sestali v Ljubljani in se dogovorili za dokončno vsebino in obliko objave besedila. Po dogovoru bom zgodovinski del razširila s podatki o pribinovi kneževini, o Slovencih v šomodski županiji in dopolnila ostale podatke. Poglavlja o demografskem razvoju, poklicni in socialni sestavi bom opremila s tabelami in dopolnila s podatki za vsako slovensko vas. V posamičnih poglavjih bom za izbrana kraja (Gornji Senik, Števanovci) posebej naštel podatke. V elaboratu bom skušala še bolj poudariti narodnostni značaj območja. Na ljubljanskem sestanku sva se z Janezem Bogatajem dogovorila tudi za število in vsebino fotografij in risb. Rok oddaje rokopisa v obeh jezikih smo določili 20. februar 1983.

Razstava Slovenci v okolici Monoštra bo postavljena v dveh prostorih monoštrskega muzeja. Za muzejski namen bo obnovljena t. i. Štajerska hiša v bližini tovarne kos. V pritličnih prostorih muzeja bo krajevnozgodovinska predstavitev Monoštra. V dveh nadstropnih prostorih bo omenjena lokalnozgodovinska in etnološka razstava Porabja, v ostalih dveh prostorih pa bo na ogled razstava o lončarstvu v jugozahodnem delu Prekodonavja. Razstava o Slovencih želi prikazati naselitev Slovencev v Prekodonavju, njihovo gospodarstvo, stavbarstvo, prehrano, nošo, šege, rokodelstvo in obrt, izseljenstvo in sezonstvo, vpliv industrializacije v slovenskih vaseh v okolici Monoštra. Naslovi in podnapisi bodo dvojezični (madžarsko-slovenski), ponekod pa trojezični (madžarski-slovenski-nemški). Otvoritev muzeja načrtujemo maja l. 1983. Ob tej priložnosti bi lahko na tiskovni konferenci v Monoštru predstavili tudi rajonizacijo „Slovenskega Porabja“.

V rajonizaciji smo se odločili za Gornji Senik, o katerem bi napisali monografijo. Pisanje študije je prav tako kot je bila tudi rajonizacija, vključeno v moj delovni načrt za VI. petletni plan (1981—1985) Muzeja Savaria. Vzporedno z zbiranjem podatkov za rajonizacijo se je nabralo veliko podatkov tudi za Gornji Senik. V glavnem je sestavljena bibliografija o virih in literaturi za Gornji Senik. Za l. 1983 načrtujem pregled virov (predvsem arhivalij v szombathelyskem in budimpeštanskem arhivu) in

literature. Na terenu smo že zbirali podatke o noši, prehrani, poljedelstvu in živinoreji in družinsko-sorodstvenih vezeh. Seznam hiš in njenih stanovalcev iz l. 1980 nam nudi dragocene podatke o gospodarskih in družbenih enotah naselja. To bi lahko uporabili kot izhodišče za nadaljnje raziskovanje družbene, gmotne in duhovne kulture Slovencev na Gornjem Seniku.

Marija Kozar—Mukič

k) POVZETEK POROČILA ETNOLOŠKE SEKCIJE SKUPNOSTMUZEJEV SLOVENIJE

Na skupščini zbora delegatov Skupnosti muzejev Slovenije je bila 25. 2. 1981 imenovana Etnološka sekcija Skupnosti muzejev Slovenije. Etnološka sekcija Skupnosti muzejev Slovenije je prevzela reševanje upravno strokovnih nalog in problemov, Etnološka sekcija Društva muzealcev Slovenije pa deluje na strokovnem področju.

Vodja sekcije tov. Korenova se je odločila, da zaradi skromnih denarnih sredstev in zato zelo omejenih možnosti srečanj etnologov Slovenije, komisija za začetek z anketiranjem dobi vpogled v dejavnost etnologov v strokovnem in strokovno upravnem pogledu. Skupno je bilo anketiranih 60 muzejev, muzejskih zbirk z etnološko dejavnostjo v Sloveniji, razposlanih je bilo 140 anket. Anketiranje je omogočil Pokrajinski muzej v Murski Soboti. Na anketo so odgovorili vsi, dobili smo podatke tudi od nastajajočih krajevnih zbirk v Sloveniji. Po zakonu o varovanju naravne in kulturne dediščine morajo skupščine občin evidentirati zasebne in šolske zbirke v občinah, oziroma voditi razvid premičnih in nepremičnih etnoloških spomenikov v svoji regiji.

V posamičnih muzejih v Sloveniji je zaposlen en etnolog, v Slovenskem etnografskem muzeju 7 etnologov; iz ankete so razvidna še prosta delovna mesta za etnologue v Ribnici, Kopru, Novem mestu, Trzinu, Ravnah in Lendavi.

Odgovori kažejo, da si želijo etnologi več posvetovanj, kjer bi dobili navodila za enotno poslovanje v vseh muzejih po Sloveniji. Predvsem si kustosi želijo strokovnih seminarjev, seminarjev za osnovna muzejska opravila, naloge, seminarjev za preparatorje. Tesnejša povezanost s SED je zaželena pri objavljanju, usmeritvi srednjeročnih programov etnološke dejavnosti. Etnologi si želijo strokovne pomoči Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani. Kulturna skupnost Slovenije naj bi omogočila kustosom etnologom študijska spopolnjevanja doma in v tujini.

Kustosi etnologi na svojih delovnih mestih opravljamo vse naloge kot kustosi, vendar ugotava-

vljamo, da je uveljavljenost posameznikov nazven dokaj različna.

Vlasta Koren

I) POROČILO KOMISIJE ZA FILM PRI SED

Na svoji redni (in edini) seji, 15. 1. 1982, je komisija pretehtala dosedanje delo od ustanovitve SED 1975 do lani in se v tem letu odločila za „realni“ program. Na prvo mesto smo postavili spodbujanje množične uporabe filma med slovenskimi etnologi. V ta namen smo izvedli naslednje akcije:

— Vsem etnološkim ustanovam smo poslali vprašalnik (anketo) o stanju filma pri njih. Odgovorilo je 14 zainteresiranih ustanov. Odgovori so objavljeni v Glasniku SED 1/1982.

— Sočasno z anketo so ustanove prejele tudi Priporočilo o uporabi filma pri rednem delu, z nekaterimi konkretnimi nasveti.

— Glasnik SED je pričel objavljati rubriko Filmski kotichek, ki redno poroča o novostih na tem področju. (Glej Glasnik 1, 2, 3/1982!) Tudi na tem mestu ponovno vabimo filmsko čuteče etnologue, da se množično pridružijo ne ravno številnim dopisovalcem v to rubriko.

Ostale uresničene naloge:

1.) Prizadevanja za proizvodnjo etnološkega filma so tekla po dosedanjih izoblikovanih kanalih. Pri Centru za etnološki film pri Goriškem muzeju je bil posnet prvi etnološki film Posavskega muzeja Rekonstrukcija izdelovanja prinela na Bizeljskem (strokovna predloga Ivanka Počkar, realizacija Naško Križnar). Stik s filmskimi producenti je bil ohranjen bolj po inerciji iz preteklih let kot načrtno. Tako je še v delu en projekt iz serije Kako živimo pri DDU Univerzum (Bogataj, Kozolec). RTV Ljubljana je posnela dokumentarec na osnovi Bogatajevega teksta o mlinarjih v dolini Krke. Z RTV Ljubljana pa so sodelovali kot strokovni sodelavci oz. realizatorji še drugi etnologi — Mira Omerzel—Terlep z nadaljevanjem serije o ljudskih glasbilih, Zmago Šmitek z neevropsko tematiko in Ivan Sedej s prispevki o ljudski arhitekturi.

2.) Pomembna lanskoletna akcija je tudi predstavitev slovenskih etnoloških filmov na mednarodnem posvetovanju folkloristov in etnologov v Gorici (Italija) na temo Etnologija in šola. Predstavili smo nekaj filmov iz serije Kako živimo, objavljen pa je bil tudi referat na omenjeno temo (Gorica, 28.—30. avgusta 1982).

3.) SED je finančno in organizacijsko sodelovalo pri izdaji knjige Naška Križnarja Slovenski etnološki film—Filmografija 1905—1980, ki je lani

izšla pri Slovenskem gledališkem in filmskem muzeju s sodelovanjem Goriškega muzeja.

4.) Velika Retrospektiva slovenskega etnološkega filma v Cankarjevem domu v Ljubljani (10. in 11. 11. 1982) je nadomestilo za našo načrtovano akcijo — vsakoletno revijo novega etnološkega filma. Še več — Retrospektiva je s šestimi obsežnimi programi prvič izčrpno seznanila strokovnjake in laike tako o zgodovinskih, kakor o aktualnih dosežkih na tem področju. Uspešen je bil tudi razgovor ob predstavitvi omenjene knjige.

5.) Lani je SED prvič podelilo nagrado za etnološki film na I. mednarodnem festivalu industrijskega, obrtnega in etnografskega amaterskega filma na Prevaljah, 8. in 9. maja 1982. Zaradi izenačenosti kvalitete in zaradi možnosti popularizacije etnološkega filma in dejavnosti SED smo podelili celo dve nagradi (knjigi Zakladi Slovenije in Slovensko ljudsko izročilo). Udeležba SED na tej zanimivi mednarodni manifestaciji etnološkega filma naj bi postala tradicionalna, saj amaterski filmski snemalci že od nekdaj dobro zalagajo fond slovenskega etnološkega filma. Podpisani je za festival leta 1983 predlagal in izdelal nova določila, ki natančneje od dosedanjih opisujejo značilnosti etnološkega filma kot posebne zvrsti amaterskega filma.

6.) Predsednik Komisije se je lani udeležil ustanovnega sestanka Komisije za film ZEDJ v Zagrebu, 3. 5. 1982 (predsednica Zorica Rajković, Zagreb). Sprejet je bil program dela zvezne Komisije, ki se v dobršni meri naslanja na slovenske izkušnje. Z zagrebškimi kolegi smo se v Zagrebu na njihovo vabilo sestali še dvakrat. Na RTV Zagreb smo si ogledali dva programa televizijskih filmov na etnološke teme. (O tem bo poročal Glasnik SED v prihodnjih filmskih kotickih).

Od sprejetega programa za leto 1982 je ostala neuresničena le ena naloga — Republiški seminar etnološkega filma, ki pa jo bomo izvedli letos.

Delo v Komisiji za film je odprto za vse člane SED, aktivno delovno skupino pa za sedaj tvorijo naslednji člani: Janez Bogataj, Andrej Dular, Naško Križnar, Julijan Strajnar. Na omenjeni redni seji Komisije smo namesto dosedanjega člana Nika Kureta, ki je odstopil, izbrali Zmaga Šmitka, ki pri raziskovanju neevropskih kultur uporablja tudi film.

Predsednik komisije
Naško Križnar

m) PROGRAM DELA KOMISIJE ZA FILM PRI SED ZA LETO 1982

Na svoji redni seji, 15. 1. 1982, je Komisija za film v sestavi, Janez Bogataj, Andrej Dular, Naško Križnar, Julijan Strajnar ter Zmago Šmitek kot opazovalec razpravljala med drugim tudi o Programu dela za leto 1982 in sklenila naslednje:

Prizadevanja Komisije za film so bila od ustanovitve SED (1975) dalje usmerjena:

1.) v iskanje možnosti za ustanovitev slovenskega centra za etnološki film,

2.) v iskanje drugih producentov, ki bi bili pripravljeni uresničevati etnološke projekte.

Od obeh okvirnih prizadevanj smo pri prvem uspeli, da je zaživel (neformalno) Center za izdelavo filmske dokumentacije v Goriškem muzeju v Novi Gorici, ki je v omenjenem obdobju izdelal 8 etnoloških filmov (eden od teh je na video kaseti) za 5 različnih naročnikov (2 od teh filmov sta še v izdelavi).

V sklopu drugega okvirnega prizadevanja pa smo v tem obdobju realizirali serijo šolskih filmov o slovenski ljudski kulturi za producenta DDU Univerzum v Ljubljani. Izdelanih je 8 filmov.

Na podlagi kritičnega obravnavanja dosedanjih prizadevanj smo sestavili program nadaljnega dela.

PROGRAM

1) Na prvo mesto smo tokrat postavili spodbujanje množične uporabe filma med slovenskimi etnologi. Zato bomo leta 1982 izvedli naslednje akcije:

— anketa in priporočilo o položaju etnološkega filma v naših ustanovah (februar),

— republiški seminar etnološkega filma (september — oktober), z mislijo na Zvezni seminar leta 1983,

— vsakoletna Revija (pregled) slovenskega etnološkega filma (oktober),

— stalno informiranje članstva o etnološkem filmu v Glasniku SED („Filmski kotiček“).

2) Še naprej si bomo prizadevali za ustanovitev slovenskega Centra za etnološki (znanstveni) film, ki edini lahko omogoči že davno dogovorjen cilj — k vsaki etnološki raziskavi dokumentarni filmski zapis. In to:

a) v sklopu republiškega Centra za znanstveni film, kjer se bodo našle tudi druge zainteresirane znanstvene panoge,

b) v okviru ene od obstoječih republiških etnoloških institucij (Oddelek za etnologijo, Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU, Slovenski etnografski muzej),

c) v obliki dosedanje skromne neformalne produkcijske zaslombe v Goriškem muzeju.

3) Skrbeli bomo za stik z drugimi producenti v prid proizvodnje poljudnoznanstvenih filmov, ki širijo dosežke in spoznanja naše vede. Tako bo na prvem mestu oživitve stika z DDU Univerzum (Predstavitev slovenskih ljudsko kulturnih območij), z RTV (Nanizanka na podlagi knjige Slovensko ljudsko izročilo) in iskanje drugih producentov za zahtevnejše filmske projekte, ki jih sami ne moremo realizirati (npr. Dan mrtvih).

Da bi delo Komisije za film zaživel v polni meri, predlagamo, da dosedanje članstvo Komisije povečamo s predstavnikom Slovenskega etnografskega muzeja, s predstavnikom Inštituta za slovensko narodopisje (namesto dosedanjega

člana Nika Kureta) in da vključimo mag. Zmaga Šmitka, ki aktivno preučuje neevropske kulture tudi s pomočjo filma.

Predsednik Komisije za
film pri SED
Naško Križnar

PREBERITE

Spomladi letos je Slovensko etnološko društvo razposlalo vsem etnološkim ustanovam vprašalnik, iz katerega smo želeli dobiti osnovne podatke o etnoloških ustanovah in gradivu, ki ga hranijo.

Še enkrat prosimo vse ustanove in kustose—etnologue, ki izpolnjenih vprašalnikov še niste poslali, da to naredite **takoj**, ker potrebujemo Vaše odgovore za pripravo registra jugoslovanskih etnoloških ustanov in zbirk. Računalniško obdelavo podatkov vodi računski center v Zagrebu, skupaj z Zavodom za istraživanje folklorja. Jugoslovanskemu registru bo sledil še register balkanskih etnoloških ustanov, tako da bomo imeli vse podatke o ustanovah in zbirkah, v katerem seveda ne sme manjkati Vaša ustanova ali zbirka. Prvi in temeljni korak v nadaljnji računalniški obdelavi podatkov je vsekakor jugoslovanski register zbirk in etnoloških ustanov, ki bo izšel tudi v knjižici. Ta pa bo na razpolago vsem etnologom. Zato prosimo vse tiste, ki vprašalnika še niste izpolnili, da to storite čimprej. Tisti, ki vprašalnika po naključju niste dobili ali potrebujete še dodatne informacije, se obrnite na SED.

SED

KRONIKA

18. junija 1982 je Pokrajinski muzej v Murski Soboti odprl v koncertni dvorani hotela Radin v Radencih razstavo Prazgodovinske naselbine v Pomurju in kmečka hiša v pokrajini ob Muri. Razstavo sta pripravili Irena Šavel in Vlasta Koren.

25. junija so v velenjskem gradu odprli prenovljeni Muzej slovenskih premogovnikov, ki je delo Jožeta Hudalesa in Zdravka Gutmana, strokovnjakov REK Velenje in Kulturnega centra „Ivan Napotnik“ Velenje.

6. avgusta je bila v galeriji v Izoli odprta razstava izbora ribiških predmetov, namenjenih za stalno ribiško zbirko v Izoli. Razstavo je pripravila Zora Žagar, kustos Pomorskega muzeja „Sergej Mašera“ v Piranu.

Od 26. do 29. avgusta je bilo v Gorici mednarodno posvetovanje Etnologija in šola. Priredila so ga italijanska strokovna društva „Pro loco“ v sodelovanju s Furlanskim filološkim društvom (Societa filologica Friulana) in Slovenskim etnološkim društvom. Udeležili so se ga tudi naši člani Julijan Strajnar, Marko Terseglav, Janez Bogataj, Mirko Ramovš, Valens Vodušek, Slavko Kremenšek Naško Križnar, Janez Dolenc, članici Hrvaškega etnološkega društva Dunja Rihtman—Augustin in Ljiljana Marks. Iz Slovenije je sodeloval še Igor Dekleva.

Od 30. avgusta do 11. septembra je potekal 2. mladinski raziskovalni tabor Doberdob '82, ki so ga za slovenske srednješolce v Italiji priredili Društvo slovenskih naravoslovcev in tehnikov „Tone Penko“, Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici in Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu. Mentorice etnološke skupine so bile Zvona Ciglič iz Pokrajinskega muzeja v Kopru, Mojca Ravnik s Filozofske fakultete in Martina Repinc, študentka etnologije, Naško Križnar iz Goriškega muzeja pa je en večer predvajal etnološke filme in govoril o dokumentarnem filmu v etnologiji.

5. septembra je prispel na enomesečni obisk v Slovenijo Fred Bahovec, Ljubljčan z Aljaske, avtor spominov, ki bodo v komentiranem prevodu izšli v Knjižnici Glasnika Slovenskega etnološkega društva. Obiskal je tudi Oddelek za etnologijo in se večkrat srečal s člani uredniškega odbora.

Od 19. do 30. septembra so študenti Oddelka za etnologijo potovali po SR Srbiji. V dveh krajih — v Negotinu, kjer je bil v tem času veliki letni sejem, in v okolici Valjeva v Šumadiji — smo si vzeli čas za terensko delo. V obeh krajih smo si ogledali muzejski zbirke, ob vrnitvi pa smo obiskali še Etnografski inštitut SANU v Beogradu. Po vrnitvi so študenti izdelali obsežno dokumentacijo (foto, dia in terenski zapiski).

9. oktobra sta Pokrajinski muzej in Zavod za spomeniško varstvo v Mariboru otvorila razstavo Pohorska arhitektura v avli Kreditne banke Maribor.

12. oktobra je bila v Stari grofiji proslava stoletnice muzeja v Celju in ob tem otvoritev prenovljenih stalnih zbirk.

15. oktobra je bila v vasi Raven odprta obnovljena Tonina hiša z oljarsko zbirko, ki jo je pripravila Zora Žagar, kustos Pomorskega muzeja „Sergej Mašera“ v Piranu.

Od 16. do 20. oktobra je bil na Hvaru 29. kongres Zveze združenj folkloristov Jugoslavije. Iz Slovenije so se ga z referati udeležili Mira Omerzel—Terlep, Janez Bogataj, Mirko Ramovš, Julijan Strajnar in Marko Terseglav.

19. oktobra je bila v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani odprta razstava Naši ljudje in kraji leta 1912—13 na barvnih fotografijah — zbirka Alberta Kahna iz Pariza. Pripravila sta jo Francoski kulturni center v Ljubljani in Slovenski etnografski muzej.

22. oktobra je bila v Kosovelovi knjižnici v Sežani otvoritev razstave publikacij o Reziji z naslovom Rezijani, lastovice in njih gnezdo Rezija. Večer je Milko Matičetov popestril s predavanjem in predvajanjem filma „Deveta dežela — Rezija“ avtorjev Uroša Kreka in Valensa Voduška. Razstavo je pripravila knjižnica v sodelovanju s Krajevno skupnostjo Sežana.

Novembra je izšla knjiga Naška Križnarja Slovenski etnološki film — Filmografija 1905—1980. Izdal jo je Slovenski gledališki in filmski muzej Ljubljana s sodelovanjem goriškega muzeja v Novi Gorici.

10. in 11. novembra je bila v Cankarjevem domu v Ljubljani retrospektiva slovenskega etnološkega filma, ki jo je organiziral Slovenski gledališki in filmski muzej. Program retrospektive je sestavil Naško Križnar. V okviru te prireditve je bila druga dne tudi predstavitev knjige Naška Križnarja, tiskovna konferenca, na kateri se je razvil pogovor o položaju in možnostih razvoja slovenskega etnološkega filma.

16. novembra sta na povabilo Marksističnega centra pri Univerzi v Mariboru na Višji pravni šoli predavala Mojca Ravnik o knjigi Galjevica in Naško Križnar o etnološkem dokumentarnem filmu. Predvajala tudi film Galjevica.

18. novembra je na Filozofski fakulteti predstavila Miheli Hadelja diplomsko nalogo o obkolpskem delu občine Črnomelj, s poudarkom na interetničnih odnosih. Besedilo bo sestavina rajonizacijskega elaborata o občini Črnomelj.

18. in 19. novembra je bilo v Stražišču pri Kranju posvetovanje o etnološki dediščini danes. Priredilo ga je Slovensko konservatorsko društvo.

24. novembra je ob razstavi Naši kraji in ljudje predaval Jean Claude Cenzel, direktor francoskega kulturnega centra v Ljubljani. Pripoved o prvih barvnih fotografijah z etnološko vsebino (avtokrom bratov Lumiere v Kahnovi in drugih zbirkah v Franciji) je spremljal z barvnimi diapozitivi. Večer sta priredila Francoski kulturni center v Ljubljani in Slovenski etnografski muzej.

25. novembra je na Filozofski fakulteti predstavila svojo diplomsko nalogo o društvenem življenju v Kamniku do II. svetovne vojne Marjanca Ftičar.

Decembra je izšla knjiga Ingrid Slavec Slovenci v Mannheimu, sedmi zvezek Knjižnice Glasnika Slovenskega etnološkega društva.

9. decembra je bila v razstavišču Arkade v Ljubljani otvoritev razstave Slivarji, ki jo je pripravila Ivanka Počkar, kustos Posavskega muzeja v Brežicah. Ob otvoritvi so predvajali etnološki film Slivarji, ki ga je posnel Naško Križnar.

9. in 10. decembra so se v Varaždinu sestali hrvaški in slovenski etnologi na posvetovanju o zgodovinskih vzporednicah hrvaške in slovenske etnologije (1848—1945). Prireditve so organizirali Hrvatsko etnološko društvo, Zavod za istraživanje folklorja iz Zagreba, Gradski muzej v Varaždinu in Slovensko etnološko društvo. Iz Slovenije so z referati sodelovali Marija Stanonik, Jurij Fikfak, Slavko Kremenšek, Julijan Strajnar, Zmago Šmitek in Marko Terseglav.

13. decembra sta se v Beogradu sestali predsedstvi ZDFJ in ZEDJ. Preučili in potrdili sta teme za prvi skupni kongres etnologov in folkloristov Jugoslavije v Rogaški Slatini. Iz Slovenije so se sestanka udeležili Marko Terseglav, Slavko Kremenšek in Mojca Ravnik.

Od 13. do 17. decembra so se na Filozofski fakulteti vrstili Kitajski večeri, ki jih je priredilo Slovensko orientalistično društvo. Predaval je tudi Zmago Šmitek, ki je govoril o starejših slovenskih obiskovalcih in raziskovalcih Kitajske.

17. decembra so Oddelek za etnologijo na Filozofski fakulteti obiskali Milan Pahor z Odseka za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici in Pavel Stranj in Darko Bratina s Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu. Predstavili so delo teh ustanov in geografsko, zgodovinsko in sociološko problematiko življenja Slovencev v Italiji.

21. decembra je Ptujski muzej priredil razgovor o zasnovi etnoloških zbirk in razstav v grajski žitnici. Na srečanju v razstavnem paviljonu Dušana Kvedra sta o zasnovi bodočih zbirk in razstav ob razgrnitvi idejnega načrta govorila Janez Bogataj s Filozofske fakultete in Marjan Loboda iz Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani.

23. decembra je na Oddelku za etnologijo Svetozar Guček iz Ljubljane predvajal diapozitive o razvoju Ljubljane po 2. svetovni vojni.

12. januarja je bila v veliki dvorani SAZU redna letna skupščina Slovenskega etnološkega društva.

14. januarja so študenti etnologije obiskali Etnografski muzej in Oddelek za etnologijo na Filozofski fakulteti v Zagrebu.

19. januarja je bila v Slovenskem etnografskem muzeju s čajanko odprta razstava Ljubljana po predzadnji modi. Razstavo je pripravila kustos Tanja Tomažič.

20. januarja je bila v Mladinski knjigi tiskovna konferenca, na kateri so bile predstavljene nove knjige Knjižnice Glasnika Slovenskega etnološkega društva: Ivan Šprajc, O razmerju med arheologijo in etnologijo; zbornik razprav srednješolcev z naslovom Na poti k etnologiji, Ingrid Slavec; Slovenci v Mannheimu; Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije 1 — Ormož '81.

20. januarja je bila v prodajni galeriji Ars v Ljubljani tiskovna konferenca, na kateri je bila predstavljena razprava Damjana Ovsca o Tivoliju, ki je izšla v jubilejni 60/61. številki Arhitektovega biltena, glasila Društva arhitektov Ljubljane. Vsaki številki je priložen tudi plakat z reprodukcijami starih tivolskih razglednic.

8. februarja je Pokrajinski muzej v Celju otvoril v Stari grofiji razstavo Lov in divjad na podobah celjskega muzeja.

21. februarja je na povabilo Oddelka za etnologijo prispel v Ljubljano dr. Tamás Hofer z Etnološkega inštituta Madžarske akademije znanosti v Budimpešti. Med bivanjem pri nas je obiskal muzej in arhiv v Ptuj, Slovenski etnografski muzej in Inštitut za narodopisje pri SAZU v Ljubljani. Na Oddelku za etnologijo je imel dve predavanji: 23. februarja je govoril o kmečkih naseljih in ekstenzivni živinoreji v veliki madžarski ravnini, 24. februarja pa o tipih in obdobjih evropske ljudske umetnosti na primeru Madžarske.

23. marca je bil v prostorih SAZU v Ljubljani sestanek Slovenskega etnološkega društva, namenjen razgovoru o referatih Ingrid Slavec Težnje v povojni slovenski etnologiji in Marka Terseglava Težnje v povojni slovenski folkloristiki. Besedili bosta glavna slovenska referata na temo Težnje v povojni jugoslovanski etnologiji in folkloristiki na kongresu v Rogaški Slatini oktobra letos.

15. aprila sta na Oddelku za etnologijo predavala beograjska etnologa Mirjana Prošić—Dvornić (Oddelek za etnologijo) in Dragan Antonić (Etnografski inštitut SANU). Mirjana Prošić—Dvornić nam je v predavanju predstavila sodobna teoretična in praktična prizadevanja mlajših srbskih etnologov, Dragan Antonić pa je diapozitive popestril predavanje o etnološkem pomenu samostana Hilandar na gori Athos.

30. aprila so v Monoštru v Slovenskem Porabju odprli muzej v „Štajerski hiši“, kjer želijo v obnovljenih prostorih prikazati lokalno arheološko, kulturno-zgodovinsko in etnološko dediščino. Za etnološko zbirko skrbi Marija Kozar—Mukič.

5. maja je bila v Razstavišču Veronika v Kamniku odprta razstava Društva in prireditve v Kamniku 1914—1945. Razstavo in katalog je na podlagi svoje raziskave pripravila Marjanca Ftičar.

7. in 8. maja je bil na Prevaljah II. mednarodni festival industrijskega, obrtnega in etnološkega amaterskega filma v organizaciji Koroškega Kinokluba Prevalje.

12. maja sta študenta etnologije iz Porabja Katalin in Josef Hirnök v sodelovanju z monoštrskim kulturnim centrom predstavila pričevanja o materialni kulturi porabskih Slovencev. Razstava in film o Porabju sta bila organizirana v Prešernovi sobi na SAZU.

Od 30. maja do 3. junija je Amerikanistična sekcija Slovenskega orientalističnega društva pripravila predavanja poznavalcev življenjskih razmer in kulture latinskoameriških dežel. Med predavatelji so bili tudi etnologi Blaž Telban, ki je govoril o načinu življenja Aztekov in Majev, Borut

Korun o kolumbijskih Kogojih, Mojca Terčelj o religioznem sinkretizmu Indijancev Aymara in Zmago Šmitek o slovenskih stikih z deželami in kulturami Latinske Amerike od 17. do 19. stoletja.

31. maja smo si v Cankarjevem domu ogledali premiero filma Filipa Robarja Opre, Roma (Pamet v roke, ko boš v drugo ustvarjal svet), ki je nedvomno tudi etnološko nadvse zgovorna pripoved o Romih v Sloveniji.

10. junija je študent etnologije Peter Jamnikar za raziskavo o zdravilstvu pod Gorjanci prejel Krkino nagrado, ki jo podeljujejo za pomembne raziskovalne dosežke študentom visokih in dijakom srednjih šol.

13. junija se je sestal uredniški odbor Glasnika SED.

24. junija je Marjanca Ftičar v okviru prireditve Ohcet v Ljubljani pripravila prikaz prevoza nevestine bale v Kamniku.

Od 20. do 30. junija so bili študenti etnologije na ekskurziji v Bosni in Hercegovini. Obiskali so Tešanj in bližnji vasi Omanjska in Jablanica, v Sarajevu so si ogledali Zemaljski muzej BiH in v Mostarju Hercegovski muzej. Ustavili so se še v Podveležju pri Mostarju in Prebilovcih pri Čapljini. Tako kot lani v Srbiji je bilo z ekskurzijo v navedenih krajih povezano terensko delo.

Tudi v tem obdobju se je Izvršni odbor SED sestajal na rednih mesečnih sestankih.

Mojca Ravnik in Ingrid Slavec

FILMSKI KOTIČEK

I. mednarodni festival industrijskega, obrtnega in etnografskega amaterskega filma

Prevalje, 8. in 9. maja 1982.

V svetu ni veliko festivalov etnografskega filma, v Sloveniji pa jih doslej sploh še ni bilo, če izvzamemo poskus mednarodnega festivala etnografskega filma v Kopru, leta 1970 v okviru turističnega Folklornega festivala, in Revijo etnografskega in folklornega filma balkanskih dežel v Ljubljani 1964, ki je bila odmev prvega istoimenskega festivala v Nišu. Zato me je razveselila vest s Prevalj, da so mednarodnemu festivalu industrijskega in obrtnega filma priključili tudi etnološko tematiko. Kraji okoli Raven na Koroškem slovijo po visoki tehnični kulturi prebivalcev. Tudi prevaljski kinoklub s svojo dolgoletno delavnostjo je plod te tradicije. Nič čudnega, če sta njegove člane zamikali industrija in obrt, ki se ju lotevajo predvsem v zvrsti dokumentarnega filma. Odtod pa ni daleč do ljudske obrti in do etnološkega filmskega dokumenta.

Prireditelji so z veseljem sprejeli predlog Slovenskega etnološkega društva, naj bi vsako

leto podelili posebno nagrado SED najboljšemu etnografskemu filmu festivala. Zato sem se kot zastopnik našega društva in hkrati član mednarodne žirije udeležil pregleda in ocenjevanja vseh prispelih filmov in kasneje tudi same festivalske prireditve.

Na festival je 87 avtorjev prijavilo 83 filmov iz 8 evropskih držav (Avstrija, Bolgarija, Češkoslovaška, Italija, Jugoslavija, Romunija, Švica in Zvezna republika Nemčija). Žirija je v ožji izbor sprejela 31 filmov, od teh pa jih je 20 nagradila. Grand prix in zlato plaketo za najboljši film festivala je prejel bolgarski film **Srcarki**, dokumentarec o težavnih delovnih in življenjskih pogojih delavk v neki bolgarski livarni. Med nagrajenimi filmi je 7 takih, ki bi jih lahko imenovali etnološki. Eden od njih (avstrijski **Bergbauernbrot**) je prejel srebrno plaketo, ostali pa specialne nagrade. Nagrado in priznanje SED sta tokrat prejela filma **Srbska slava** (Janez Peče, Nada Ristivojević, Mini film Ljubljana) in **Domača naloga** (Zdravko Vežjak, Koroški KK Prevalje).

Nagrado in priznanje smo utemeljili tako:

„Nagrado Slovenskega etnološkega društva za najboljši film na etnološko temo je prejel film **Srbska slava**, ki ga odlikujeta uporaba dokumentarnega pristopa s sliko in tonom in nevsiljiva cineastična intervencija, ki ne krni etnološkega značaja filmskega pristopa, potencira pa sporočilnost ključne ideje filma. Avtor je s svojim filmom ujel prelomni trenutek neke tradicijske prakse, ki se pred našimi očmi spreminja iz zavestne družinske religiozne šege v formalni ritualni obrazec, v navado.“ „Priznanje Slovenskega etnološkega društva je prejel jubilejni film **Domača naloga**, v katerem je avtor posrečeno uporabil 20 let staro filmsko dokumentacijo ljudskega praznika za ganljivo sporočanje tradicije kulturne dediščine mlajšim rodovom, kar je tudi dejanska, scenaristična zgodba tega filma.“

Letos maja bo na Prevaljah 2. mednarodni festival industrijskega, obrtnega in (letos prvič!) **etnološkega** filma. Podpisani je namreč sodeloval pri izdelavi novih festivalskih določil, ki natančneje kot stare opredeljujejo značilnosti etnološkega dokumentarnega filma. Poenotenje poimenovanja z imenom podeljevalca strokovne nagrade je zgolj formalna posledica tega sodelovanja. Lani prispeli filmi so namreč sami dodobra razširili prvotno zamisel organizatorjev, naj bi „etnografsko“ sestavino industrijskega in obrtnega filma predstavljala predvsem cineastična raziskava starih, izumirajočih ljudskih obrti in delavnosti. Prispeli filmi so nakazali, da so amaterski filmarji zelo naklonjeni tudi širšim etnološkim temam, ki se dotikajo vseh plasti načina življenja. Zato lahko ob ustreznem organizacijskem naporu pričakujemo letos še več dokumentarcev, ki bodo težišče zanimanja prenesli z delovne kulture (beri etnologije) na širše življenjsko okolje. Največje ambicije za to kažejo prav domači, prevaljski filmarji.

Naško Križnar

MEDICINSKE BUKVE

(Nadaljevanje iz tretje številke)

VI.

Koku more vodo sodit. 1. Od te črne farbe na vod. Ta črna voda pride iz treh uržahou. 1. Iz pers. 2. Iz pomankajna te notrejne moči. 2. Al pa, kader je zmešana druga materja. Od tega je 13 riči merkat.

1. Črna, kader močnu smerdi—pomen prisad, al veliko vročino te pluč inu smert. 2. Črna voda, inu na dne ena črna plaza—pomen, da bo člouk ob pamet peršu. 3. Voda, katera je od začetka zelena, potler rata črna — pomen smert. 4. Črna voda inu mal—pomen smert. 5. Črna ženska voda, inu mal—pomen smert. 6. Črna ženska voda, inu mal—pomen smert. 7. Črna ženska voda, inu mal—pomen smert. 8. Črna ženska voda, inu mal—pomen smert. 9. Črna ženska voda, inu mal—pomen smert. 10. Črna ženska voda, inu mal—pomen smert. 11. Črna ženska voda, inu mal—pomen smert. 12. Črna ženska voda, inu mal—pomen smert. 13. Črna ženska voda, inu mal—pomen smert.

2. Od blede svenčene farbe na vodi. 1. Usaka taka farba vode pomeni smert. 2. Take farbe voda, inu en mal črna pomen smert. 3. Voda, katera je le zgorej blede—pomen, de božjast meče. 4. Bleda mestna voda pomeni vode-nico. 5. Bleda voda, na kateri je velik isker, inu meherčou, pomen jetko na plučeh. 6. Bleda voda, mestna, ket vole pomen dol jemajne te natirlih fajhtost. 7. Bleda sivkasta voda pomen, de se voda zapera. 8. Bleda voda u stari bolezni pomen smert. 9. Bleda erdečkasta voda pomen smert. 10. Bleda voda zgor čista, spod kouna, pomen u kratkimu zdravje. 11. Bleda voda, na kater se smetana dela, pomen boune pluča. 12. Bleda voda inuj gosta pomen boune jetra.

3. Od zelene vode. 1. Zelena voda u merzelc pomen smert. 2. Zelena voda enga otroka, pomen, de mo krof rase. 3. Zlo zelena voda—pomen de je neke sterpeniga snedu. 4. Zelena voda, inu zelen cirkel pomen smert.

4. Od bele vode. Ta pride iz 4. uržahou. 1. Od natirlih jcek (?). 2. Od rezločejna teh fajhtost. 3. Od dol jemajna na moč. 4. Od zaperajna. Od tega je 8 reči merkat: 1. Ena lepa bela voda pomen zaperto ledico, bled obraz, težku truplu. 2. Bleda voda iz bledim cirkelnam, pomen de ga meče. 3. Bleda šlemasta voda pomen fleš u kerve. 4. Bleda gnojna voda pomen, ledije gnijejo. 5. Ena lepa čista bela voda, katera en mal na kri cikne, pomen kamen u meherju. 6. Ena gosta bela voda pomen jetko. 7. Bela čista voda pomen merzlo inu suho naturo. 8. Bela inu gosta voda pomen merzlo inu fajhtno naturo.

5. Od rudeče farbe na vod.

1. Rudeča voda pomen sploh vročino. 2. Od terplejna. 3. Od souca (Od tega je 14 reči vedet: 1. Rudeča voda, kader kriš boli, pomen de se musk gnoji. 2. Rudeča voda u merzelc—pomen smert. 3. Rudeča kouna voda pomen boune jetra. 4. Rudeča gosta ket volje inu smerdliva pomen smert. 5. Rudeča beukasta pomen jetko na plučih. 6. Iz črnim zmešana pomen veliko vročino teh jeter. 7. Rudeča voda, ket kartraža pomen merzelco. 8. Gosta inu nekej rumeniga noter pomen Mizerbošt. 9. Rudeča čista, pomen, de je člouk icked. 10. Gosta inu kouna voda, de je fajhtne icked nature. 11. Rudeča motna voda pomen, de bo bouniku bolši. 12. Preveč kouna rudeča voda pomen smert. 13. Rudeča voda, ket kri pomen smert. 14. Rudeča voda per vodenic pomen smert.

6. Od mestne vode.

1. Če je voda zgorej bela, inu je na verh ket ena mešoba, ket ena pajčouna pomen de se ta žlahten ženft okol ledic šuši, inu člouk od tega peša. 2. Če ta mešoba le čes en cajt pride pomen, de ta člouk močno hujša. 3. Če je ta mešoba plava, pomen, de je u ledieh bolan.

7. Od moštove farbe.

1. Če je voda moštove farbe u eni bolezni, pomen smert ali pa živlejne. Smert, če teško sapo ima, inu se meša, živlejne, če člouk lohka sope. 2. Moštova voda, če je gosta, inu leži veliku peska na dni glaža pomen kašel. 3. Voda, katera je take farbe, inu ni peska noter, pomen dobru. 4. Taka voda brez utoka pomen kamen. 5. Moštove farbe jenu na verh blede pomen vodenico.

8. Od cirkelna na vod.

1. Beu inu mejhen cirkel na vod, pomeni de glava boli na lev plat. 2. Je cirkel rudeč inu debu pomen de glava boli u čel. 3. Je cirkel rudeč inu mejhen, pomen, de glava boli na desni plat. 4. Je cirkel svenčene černe farbe, pomen de glava boli od težav inu smert. 5. Če se pa ta farba spremnuje pomen de bo obnuru. 6. Če je cirkel začernel rudeč, pomen, de bo umeru.

9. Od rumene vode.

1. Če je voda rumena, koker pomoranče, pomen, de je od enga mladga človeka. 2. Če je čista—pomen jetko. 3. Če je taka voda rudeča, koker zlato, pomen, de je od enga zdrauga človeka.

10. Od peskaste vode.

1. Leži veliku peska na dne vode pomen kamen u meherju. 2. Če so pege jenu pesek u vod, pomen kamen u ledje.

11. Od otročje vode.

1. Če je otročja voda gosta penasta, pomen kamen u ledje. 2. Če je otročja voda bela, ket mleku, pomen de bo jetčen.

12. Od starih ludi vode.

1. Če je taka voda bela, ket siratka, pomen de je zdrou. 2. Če je bela ket mlek, pomen, de natura peša.

13. Od ženske vode.

1. Če je ženska voda kouna, inu seme na dne, pomen, de je bolezni dosegla. 2. Če je ženska voda zgol čista, na dne leži blat, pomen, de je 2. al 3. noseča. 3. Če je kouna, ket živinska, pomen de je maternca bouna. 4. Če na kri cikne, pomen nje

cajt. 5. Če je nje voda bela žemasta, pomen, de to belo ima. 6. Če je ket kri jen mlek ukep zmešanu, pomen, de ima to belo inu rudeče obilnu. 7. Če je čista rudeča, svetka, ket vin, pomen, de ni za mlek, je suhe nature. 8. Če je čista, ket voda jenu svetla, pomen, de je nerodovitna.

14. Od dekliške vode.

1. Če je dekliška voda svetla inu čista, pomen, de je še divica. 2. Če je bela mestna, de možke lubezni želi. 3. Če je črna motna pomen, de je nje cajt zapert. 4. Če je siva, temna, mestna, pomen, de se sama šlata, jenu s paucam tolaž. 5. Če je plava, temna, mestna, pomen, de je že divištvu zgubila, de je en možk per nje biv, pa ni semena dau, al spustu. 6. Če je ket lašk vole, pomen, de bo lohku divištvu deržala.

RAZSTAVE:

Ob razstavi „Slivarji”

Septembra 1982 je bila v Posavskem muzeju v Brežicah odprta razstava Slivarji, ki jo je pripravila kustosinja tamkajšnjega muzeja Ivanka Počkar. Strokovno zgledno pripravljena in postavljena razstava je v treh razstavnih prostorih brežiškega gradu nazorno prikazala: 1. predmetno gradivo v zvezi s predelovanjem sliv v prinele, 2. doslej znane zadevne vire in literaturo in 3. nosilce slivarske dejavnosti.

Ob razstavi je izšla tudi študija Slivarji, kjer je Počkarjeva vsestransko osvetlila navedeno dejavnost, skupaj z viri in literaturo, v naslednjih poglavjih: Razprostranjenost lupljenja sliv, Oskrba s slivami, Udeležba pri delu in delitev dela, Bivališče in prehrana, Noša, Delo, Trgovanje s prinelami, Zasluzek, Družabno življenje.

Po otvoritvi razstave je bil prikazan še film Slivarji v izvedbi Naška Križnarja, o katerem so nekateri navzoči zatrjevali, da je po strokovni in filmski strani vzoren zgled strokovnega dokumentarnega filma, posnetega po vseh zahtevah te filmske zvrsti.

Z razstavo, študijo in filmskim zapisom je vsakič celovito predstavljeno pretežno žensko delo predelovanja sliv v prinele, skupaj s slivarji, t. j. nosilci slivarske dejavnosti.

Počkarjeva je ena od prvih etnologov — muzikalcev, ki je izrabila več načinov, da je predstavila eno od občasnih dejavnosti. Dejavnost, ki je skoraj poldrug stoletje (od prvih desetletij 19. do sredine 20. stoletja) pomenila pomemben in ponekod tudi edini dodatni vir zaslužka sprva ljudem v Goriških Brdih, nato pa tudi kmetom in drugim delavcem (pretežno vaškemu proletariatu) v delu dolenskega in spodnještajerskega ozemlja na brežiško—kostanjeviškem območju.

S prvo razstavo, prvo razpravo in prvim filmskim zapisom (v sodelovanju z Naškom Križnarjem) se je mlada etnologinja Ivanka Počkarjeva že po prvem letu službovanja predstavila kot obetavna raziskovalka življenja in kulture Slovencev. Z naravnostjo k stroki in ljudem pa se med drugim razkriva tudi ob koncu študije o slivarjih: „Človek se danes, ko ima neslutene možnosti kulturnih udeležitev in celo vrsto komunikacijskih sredstev, vpraša, v čem je življenje v družabnem smislu bogatejše. Na drobnem pojavu slivarske družabnosti se ponovno razkriva in blesti čar skupinskega dela z resničnimi medčloveškimi stiki, ki njihove vloge ne more prevzeti ne radio, ne televizija.”

Marija Makarovič

OBVESTILO

Člane Slovenskega etnološkega društva ponovno obveščamo, da bo **prvi skupni kongres jugoslovanskih etnologov in folkloristov od 5. — 9. 10. 1983 v Rogaški Slatini.**

Za tiste, ki jim je to obvestilo prva informacija, naj še enkrat predstavimo naslove kongresnih tem:

1. Predstavitev kraja
 2. Težnje v povojni jugoslovanski etnologiji in folkloristiki
 3. Po sledih najstarejše kulturne dediščine
- Sekcijske teme:
1. Uporabnost folkloristike in etnologije v sodobni jugoslovanski družbi.
 2. Sekcija za ustno slovstvo in etnomuzikološka sekcija.

Podroben program in kongresno gradivo bodo prijavitelci prejeli v začetku septembra.

Vsi, ki bi želeli spremljati delo kongresa in na njem sodelovati, naj čimprej pošljejo svoje prijave SED, hkrati pa sporočijo v kateri kategoriji hotela želijo imeti sobo.

Cene: Penzion v dvoposteljni sobi v hotelih A, B, in C kategorije: 780 din, 680 in 540 din, v enoposteljni sobi pa 1.000, 780 in 620 din.

SED

P. S.: V mesecu decembru je razstavo Slivarji predstavil v razstavišču Arkade Slovenski etnografski muzej.

POROČILA, OCENE:

Naško Križnar: Slovenski etnološki film. filmografija 1905—1980, (Ljubljana 1982, 145. str. fotogr.)

Pred meseci smo dobili zanimivo knjigo, ki govori o zgodovini slovenskega etnološkega filma od leta 1905 do današnjih dni.

Izdaja filmografije bi ne bila posebnost če ne bi bila prvi primer, da smo iz slovenskih dokumentarnih filmov dobili izbor tistih filmov, ki so vsestransko uporabni za neko vedo, v našem primeru za etnologijo.

Avtor, novogoriški etnolog Naško Križnar, je v svoje delo pritegnil vse dosegljive filmske zapise, ki so nastali v slovenskem etničnem prostoru in ki govorijo o ljudski kulturi in načinu življenja.

Filmografija prihaja na svetlo ob pravem času, saj so etnologi tak priročnik gotovo pogrešali že več let. Filmski zapisi vsakdanje resničnosti v sedanjem pa tudi preteklem času so odličen dokument načina življenja. Vendar takih virov informacij etnologi doslej niso znali dovolj izkoristiti. Zato se avtor filmografije v uvodu upravičeno sprašuje, ali bodo etnologi v prihodnje bolj kot doslej uporabljali vizualno gradivo, ki jim ga ponuja slovenski dokumentarni film. Dosedanja praksa namreč kaže, da fotografske kamere pri svojem delu niso dovolj uporabljali. Svetle izjeme so le večje etnološke raziskovalne ustanove, npr. Glasbeno narodopisni inštitut, Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU in Oddelek za etnologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani, od pokrajinskih muzejev pa Goriški muzej iz Nove Gorice. Posebno mesto zavzema vsekakor tudi RTV Ljubljana, ki je posnela največ za etnologijo zanimivih filmov, čeprav dostikrat to ni bil njen osnovni namen. Številne filme z etnološko tematiko so ustvarili večinoma fotografski amaterji in poklicni filmski delavci, ki jim je bila folklorna tematika snov, s katero so lahko uresničevali svoje zamisli in ambicije.

Že dejstvo, da je v etnološko filmografijo vključenih po sodobnih etnoloških kriterijih kar 795 filmskih enot, kaže, da filmskega medija poslej etnologi ne bodo mogli več obravnavati kot nečesa obrobnega ali le kot dekoracijo svojega raziskovalnega dela. Film bodo morali enakovredno vključiti v vsako pomembnejšo etnološko raziskavo, saj le živa slika lahko prikaže plastično podobo življenja v prostoru in času. Tako bo tudi filmska kamera, kakor fotografski aparat in magnetofon, morala postati pomemben metodični pripomoček pri terenskem delu.

Naj za zgled navedemo le Jakčeve filmske zapise o belokranjskih folklornih skupinah, belokranjskih ljudskih plesih, sejmih; romarjih, domači hišni delavnosti, belokranjskem stavbarstvu in proščanju pri Treh farah pri Metliki, ki predsta-

vljajo danes enkrat in neponovljiv dokument časa tik pred drugo svetovno vojno. Takšen filmski dokument more etnologu služiti kot dober vir za rekonstrukcijo načina življenja, pa tudi za ugotavljanje plesnih oblik, načina oblačenja, prehranjevanja, vsebine in poteka posameznih ljudskih iger, socialne razslojenosti itn.

Slovenska filmografija vsebuje poleg seznama filmov tudi kazalo naslovov filmov, tematsko kazalo (urejeno po etnološki sistematiki), imensko kazalo in kazalo producentov.

Iz knjige je razvidno, da je bilo doslej posnetih največ filmov o obrti in rokodelstvu, domači delavnosti, prometu, letnih šegah, prireditvah in festivalih, plesu in folklornih skupinah, raziskovalcih in zbirateljih. Nekatere etnološko zanimive in pomembne teme pa so doslej ostajale filmsko popolnoma neobdelane, nedokumentirane.

Z etnološko filmografijo so slovenski etnologi, pa tudi vsi, ki se s filmom ukvarjajo poklicno ali amatersko, dobili priročnik, ki jim je pokazal, kaj vse je bilo doslej narejenega, predvsem pa, kaj vse še bodo morali spraviti na filmski trak, če bodo hoteli zanamcem ohraniti popolnejšo podobo pojavov ljudske kulture in današnjega načina življenja.

To pa je tudi ena glavnih nalog, ki jih avtor sporoča v 150 strani obsegajočem delu, ki ga etnologi in filmski delavci nikakor ne bi smeli prezreti.

Knjiga je izšla v založbi Slovenskega gledališkega in filmskega muzeja v Ljubljani in Goriškega muzeja iz Nove Gorice.

Andrej Dular

Končno je izšla knjiga Nives Sulič o ameriških Slovencih z naslovom Thank God I'm Slovenian. Naročila lahko pošljete na naslov: Nives Sulič, Oddelek za etnologijo, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana.

ISTRANOVA

(LP plošča, RTL)

Iskanja ljudskosti in iskanja v duhu ljudskega, preoblikovanje za ljudstvo kot dolžništvo ljudstva, so procesi, ki postajajo vse zanimivejši, v iskanju raznovrstni, pestri in predvsem—različni. Skupina Istranova, rojena 1980, poskuša podajati istrski melos v novi izrazni preobleki, v osnovi „surovih in melodičnih, enostavnih in sladkih“, pojočih, življenjsko vsakdanjih in včasih družbenokritičnih pesmi. To zanimivo skupino, zraslo in izraslo iz istrske dvojezične kulture in zato pojočo v slovensščini in italijanščini, so pri snemanju sestavljali Vanda Škrk, Dario Marušič, Franko in Avreljo Juri, Lucian Kleva, Stevo Pahek, Aldo Vidmar in Vlado Batista.

Njihova glasba je tako stara kot nova, oplajajoča se z romansko in slovansko (glasbeno) dediščino, s toplino in živostjo zahodnega istrskega melosa. Skupina si je zadala zanimivo in izvorno nalogo, prijetno kot tudi težko: približati tradicionalno (ljudsko) ustvarjalnost današnjemu poslušalcu, poslušalcu torej, ki se ji je skozi čas odmaknil. Takšno iskanje sicer ni novo, nova je pot. Občutimo jo v vsej njeni tudi kontradiktorni nenavadnosti, še zlasti v napevih, kjer ansambel poskuša stapljati istrski netemperirani (poltonsko neizravnani, naravni) sistem z našim, sprejetim, izšolanim, nenaravnim (poltonsko izravnanim) nizom: kot boj dveh nasprotujočih si sil za izrazno prevlado, včasih zanimivo, včasih nenavadno, včasih tuje in mestoma razglašeno, če sploh smemo tako reči. Da je istrski netemperirani način petja tuj tudi mlajši generaciji istrske zemlje, začutimo tudi v poskusu prikaza „bugarenja“, kar je sicer pomemben in zanimiv prispevek plošče. Podobnosti srečujemo tudi pri združevanju istrskih ljudskih glasbil (cindre iz družine tamburic, mišnica, mala harmonika) s klasičnimi glasbili, vse pa prijetno popestrjeno z domačimi, preprostim improviziranimi in barvnozvočno zanimivi zvoci (zvonci, lesene žlice, škrtalica, pralna deska). Istrska glasba je spontano živa tudi v tej novi funkciji, kar sem še posebej začutila ob nastopu skupine na piranskem trgu, kjer ji je uspelo pritegniti strukturno pestro paleto množice. Zdi se mi, da jim morda hotenja in rezultati še najbolj uspevajo v instrumentalnih obdelavah istrskih plesov, kot sta Manfrina ali Tre Bali. Tu se še posebej odlikujejo v iskanjih, poleg nekaj res lepih stvaritev ansambla, kot sta pese Jero in campagna ali delavska pesem Senti el martelo. Posebno mesto imajo tudi uglasbene pesnitve, ki sicer ne sodijo v starožitno ljudsko stvaritev Istranov, se ji pa v duhu bližajo in oddaljujejo. To so pesmi Franca Jurija in pesem Giusta Curta. Presenetljiva je Jurijeva „Le Cali“ (Poti) in njeno ansambelsko podajanje.

Vando Škrk občutimo kot vokalno solistko nekje med petjem, značilnim za ljudsko ustvarjalnost, in tistim, samo po sebi nehotečem „scenskem“,

odrskem ustvarjanjem, ki mora zaradi svoje drugotne — izvajalske funkcije — podleči odrskim zahtevam in pričakovanjem. Gre za problem, ki ga srečamo pri vseh podobnih prizadevanjih, to je predstavljanju ljudskega zunaj svojega okolja, funkcije in namena; to je problem, ki doživlja večje in manjše odmike na poti od izvira k namenu. Vanda je izoblikovala nekaj opaznih, izstopajočih vokalnih stvaritev. Z vso lepoto glasu v njegovi najboljši glasovni legi in brez instrumentalnega diktata, ki pevko pri večini aranžmajev prej ovira kot izrazno bogati, izveneva „Se pasi per de qua“.

Rast ansambla je nedvoumna, rast, ki vodi vse bolj v odmikanje od ljudske starožitnosti, kar je čutiti v kasnejših stvaritvah skupine. Kakšna bo ta pot, kako uspešna, naj pokažejo prihodnje še boljše snemalne možnosti, morda bogatejša tekstovna oprema, dosledni dvojezični prevodi vseh pesmi in vokalno-instrumentalna izenačitev ansambla. Veliko uspeha na novi poti!

Mira Omerzel—Terlep

Slika na naslovni strani: Tudi tokrat želimo s sliko ponazoriti vsebino številke, ki prinaša večinoma gradivo naših sestankov.

Drugi podatki pa so: Pustovanje v Beli krajini (Gradac) 5. 2. 1978. Foto: Andrej Dular.

GLASNIK SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA

Glasilo Slovenskega etnološkega društva: zanj odgovoren Marko Terseglav, predsednik
Izhaja štirikrat letno, naklada 700 izvodov
Grafična priprava in tisk: DITC Novo mesto

Glavni in odgovorni urednik: Marko Terseglav

Člani uredništva:

Naško Križnar (film)

Boris Mravlje (tehnični urednik, fotografija)

Damjan Ovsec (Bulletin of Slovene Ethnological Society)

Mojca Ravnik (kronika, jugoslovanska etnologija)

Ingrid Slavec (knjižna poročila, lektorica)

Nives Sulič (prevodi v angleščino)

Zmago Šmitek (neevropska kultura)

Izdajateljski svet:

Angelos Baš (ZRC pri SAZU)

Slavko Kremenšek (Oddelek za etnologijo FF)

Boris Kuhar (SEM)

Inga Miklavčič (ZSV, Nova Gorica)

Julijan Strajnar (ZRC pri SAZU)

Naslov uredništva: Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12,

Ljubljana, telef.: 224—011, int. 335, glavni urednik 216—322

Posamična številka stane 30 din

Celotna naročnina 120 din

Tekoči račun 50100—678—44338

Fotografije in risbe po želji vračamo, rokopisov ne vračamo! Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji.

Po mnenju Republiškega komiteja za kulturo (št. 4210—27/78)

je Glasnik oproščen temeljnega davka od prometa proizvodov.

Številko sta sofinancirali Raziskovalna in Kulturna skupnost Slovenije.

ZGODOVINA ETNOLOGIJE V SLIKAH

Slovensko etnološko društvo je skupaj s Hrvaškim etnološkim društvom priredilo posvetovanje Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije. Prvi del posvetovanja o etnološki misli obeh narodov od začetkov do leta 1848 je bilo od 18. — 19. 11. 1981 v Ormožu. Na sliki: pogled v dvorano med zasedanjem. Foto: Blaž Telban

